



### ЮРІЙ МУШКЕТИК: ХТО МИ ТАКІ?



2

### ДИВОВИЖНІ ПАСТЕЛІ ОЛЬГИ КРАВЧЕНКО



14

## Врятуємо землю — врятуємо Україну!

Меморандум України та Міжнародного Валютного Фонду передбачає затвердження Верховною Радою законопроекту щодо запуску ринку землі, а також скасування мораторію на продаж земель сільськогосподарського призначення. Затвердження Верховною Радою Закону “Про обіг земель сільськогосподарського призначення” очікується до кінця травня 2017 року, що дозволить чинному мораторію на продаж земель сільськогосподарського призначення втратити силу з кінця 2017 року. За це МВФ надасть українській владі кредит у розмірі 1 млрд доларів.

Схоже на те, що Україну за згодою корумпованої влади намагаються виставити на світовий розпродаж. В українців хочуть забрати останній стратегічний ресурс, що в них ще залишився, — землі сільськогосподарського призначення. Німці під час Першої та Другої світових війн ешелонами вивозили безцінний український чорнозем до Німеччини. Навіть за оцінками міжнародних експертів ринкова вартість українських земель сільськогосподарського призначення становить понад 500 мільярдів доларів. Але надрукувати паперу з водяними знаками можна скільки завгодно (собівартість виготовлення стодоларової банкноти становить кілька центів), а ось прошарок одного сантиметра гумусу з’являється приблизно за сто років. Це майже 42 млн гектарів сільськогосподарських угідь. Планується величезна міжнародна афера з перетворення України на сировинну колонію, в якій українці опиняться в статусі наймитів “на нашій не своїй землі”, а держава втратить вплив на внутрішній продовольчий ринок. Сьогодні наші хлопці на Донбасі ціною свого життя захищають українську землю від агресора, тож ми в тилу тим більше не маємо права допустити її відчуження великим олігархічним та транснаціональним капіталом.

Ні для кого вже не секрет, що після здобуття незалежності до влади обманним шляхом прийшли представники колишньої партійно-господарської номенклатури та фінансові аферисти, які зруйнували сільськогосподарські колективні підприємства, і переважна більшість селян залишилась без засобів обробки землі, що привело їх до страшного зубожіння. Можновладці планомірно робили все, аби село не розвивалось, а селяни не працювали на своїх землях і занедбували їх. Не були сформовані закупівельні бази, куди б селяни здавали вирощену продукцію. Не впускали закупівельників у село, не виплачували дотації за худобу, встановлювали мінімальні закупівельні ціни на молоко. Селян, які мають паї, перестали оформляти на біржу праці й виплачувати допомогу, субсидії. Все робилося для того, щоб люди відмовлялися від землі, а молодь залишала села, адже перспективи там не було. А тепер, зробивши землю товаром, скоробатки планують скупити її за безцінь, перепродати потім іноземцям у десятки разів дорожче.

Тож у чий інтерес продаж землі сільськогосподарського призначення? Звісно, що не українських селян і фермерів, малих і середніх підприємців, які внаслідок різкої — втричі — девальвації гривні та наступного зростання цін втратили заощадження і не мають вільних коштів для того, щоб узяти участь у приватизації землі. Це не вигідно державі та власникам сільськогосподарських паїв, адже, знову-таки, внаслідок знецінення національної валюти вартість землі суттєво впала, а отже, надходження від її продажу будуть мізерними. Єдиними групами, зацікавленими у форсуванні приватизації землі, є аграрні олігархи і великі транснаціональні агрокомпанії, які, користуючись глибокою економічною кризою та зубожінням українців, сподіваються скупити українські землі задешево.

У світі голодує 1 мільярд людей. Це як 22 України разом. Вартість продуктів щомісяця зростає на 3 %, за рік — на 36 %. Через це українська рілля входить до десятки найпривабливіших на планеті. XXI століття — це війна за воду і землю. А Україна — це ласий шмат для мільярдерів. Світові ресурси нафти і газу, лісів тощо вичерпуються, а земля — ніколи не вичерпається: її можна тільки захопити або скупити за безцінь.

Вважаємо, що справою першочергової ваги є відродження розореного сільськогосподарського господарства. Провідною ідеєю Земельної реформи повинен бути не продаж землі, а дешеві кредити та безкоштовне надання вітчизняним селянам з боку держави сільськогосподарської техніки, будівельних матеріалів, добрив. Держава повинна дотувати дрібного та середнього сільськогосподарського виробника, як це роблять в усіх розвинутих країнах світу, для того, щоб на своїх власних земельних ділянках люди вирощували аграрну продукцію. Уряд повинен взяти на себе контроль за зовнішнім ринком зерна. Тоді збагачуватися будуть не великі зернотрейдери, а державний бюджет країни. На 12 млн га земельних володінь, що належать державі, необхідно створювати державні сільськогосподарські підприємства. Це дасть можливість підняти аграрну галузь країни, подолати безробіття та бідність у селі, а нашим громадянам купувати недорого та якісну вітчизняну сільськогосподарську продукцію.

Щоб селянин почувався господарем, а не наймитом, слід створити механізм довгострокової оренди — винятково для громадян України. На нашу думку, якщо інвестор бажає працювати на землі, то прибуток слід розподіляти за пропорцією: 40 % — селянинові, 60 % — собі. Маючи україноцентристську владу, Україна могла б стати однією з провідних держав світу са-

ме завдяки аграрній галузі країни, яка може забезпечувати продуктами харчування понад 320 млн осіб та приносити щорічно майже 50 млрд доларів у бюджет.

Сільськогосподарська земля — не просто джерело інвестицій, а єдиний стратегічний ресурс нації, який не підлягає відтворенню і від якого залежить продуктова безпека та геоекономічна роль України у світі. Українські чорноземи становлять 9 % світових запасів та 30 % — європейських, вартість яких в умовах постійного зростання дефіциту продовольства на глобальному рівні важко переоцінити.

В Африці це вже проходили. Наприклад, родючі ґрунти в Конго скупчили китайці, які весь урожай вивозили. В результаті цього в Конго почався голод і люди були змушені жити за рахунок гуманітарної допомоги від міжнародних організацій.

У таких умовах узаконення торгівлі землею сільськогосподарського призначення — це пряма загроза для її відчуження на користь олігархічного та чужоземного капіталу. До речі, понад 90 % земельного фонду Ізраїлю перебуває в державній власності. До основних законів Ізраїлю належить “Закон про земельні володіння” від 19 липня 1960 року, в якому записано: “Земля Ізраїлю є національним надбанням. Державні і громадські землі є невідчужуваними ні за допомогою продажу, ні іншим способом, за винятком випадків, обумовлених законом”.

З огляду на це, вважаємо: запровадження ринку землі сільськогосподарського призначення є диверсією проти України та української нації. І тому потрібно докласти усіх зусиль, аби зберегти нашу землю — єдиний ресурс, який ще тотально не розпродали за безцінь і не розбазарили.

Ліра українських письменників  
імені Павла Чубинського



Юрій МУШКЕТИК,  
Герой України

## Це повинен знати кожен

**Хто ми такі?**

**В історії народів є факти, які висвітлюють всю історію цих (і інших) народів, вцент спростовують брехні їхніх недоброзичливців, ці факти мають знати всі представники цього народу. І тоді правда стає на повен зріст.**

**Факт перший.** У Константинопольських (грецьких) хроніках є повідомлення, що за часів кесаря (імператора) Юстеніана до Константинополя приїздив князь Кий. З цього кілька вкрай важливих висновків: Кий не був, як за легендою, перевізником на Дніпрі (в чому сумнівався і автор “Повісті минулих літ” Нестор), а таки був князем; далі: теорія про те, що Київська Русь постала від варягів, що київські князі варяги — теж вигадка. Її з усіх сил надимали й надимають московити, їм нехай би київські князі були з папуасів, аби не з місцевих, не з українців. І чи не основне: з грецького і давньоримського літочислення ми дізнаємося, що Юстеніан сів на престол 527 року. Про яких тут варягів могло йтися, якщо Олег приїхав до Києва в кінці IX століття і вбив київських князів Аскольда і Діра? Отже, руси вже згадуються і в грецьких, і в готських хроніках VI століття. Нині ж московити торочать про те, що Москва веде свій родовід від Києва, від його початку. А Москва згадується вперше 1147 року як мордовська “деревня” Кучки; та й пізніші назви Москва, Волга, Ока — мордовські. Що руси є руси, ми розуміємо й самі, адже Нестор-літописець вказує, що слов’яни прийшли з-за Дунаю, сіли і “називалися, як де сиділи”: древліни — ліс, нинішня Житомирщина, драговичі — Білорусь, сіверяни — Чернігівщина і, врешті, поляни, альбо Русь. Бо ж сиділи в мікрічці річок Рось, Роська, Росава, Роставиця. А нинішні росіяни жили на півночі, і Нестор багато разів застерігає, що то не були слов’яни, а мордовські племена чудь, мордва, голядь, весь та інші. Отже, росіяни не слов’яни, хоч скільки вони хочуть домазатися до слов’ян, висувачи теорії слов’янофільства, панслов’янізму. Нестор свідчить, що то були дикуни, їли нечисте і мертвечину, не одружувались, а жили як звірі і т. ін. Не буду посилатися на свідчення батька всесвітньої історії Геродота, який, вказуючи на місце розташування нинішньої Москви, писав, що там живуть андрофаги — людодіи. Вони в суті своїй не змінилися й досі, пожирають і їй народи. Про те саме говорить і найповажніший давньоримський історик Тацит, щоправда ні той, ні той на власні очі цього не бачили, а користувалися оповідями скіфів. Київська Русь або воювала з цими племенами, або водила їх з собою на Константинополь.

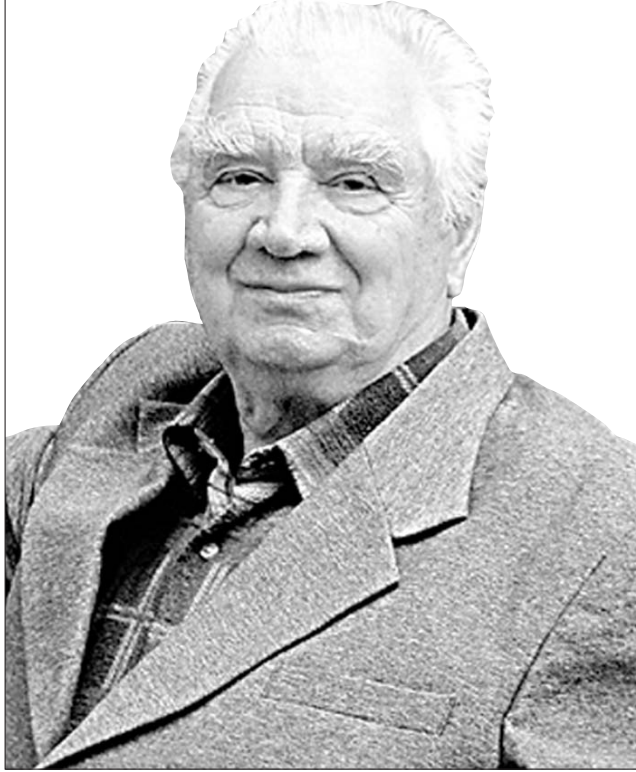
**Звідки ж узлася Московія (Росія)?** Я жодного разу не зустрічав послання московитських учених на Нестора, вони обминають його, але тільки галасують: “Мы первые, мы основополагающие”. Галасують і все. Від давнини до нинішнього “русского міра” на чолі з їхнім нечистим верховним попом Кирилом Гундяєвим. А могли б уже навести з літопису хоч одну історію, і все б стало ясно. Нічого в тому немає соромливого. Переказую з “Повісті минулих літ” Нестора літописця один епізод. У Києві на великокнязівському престолі сидить князь Всеволод. У сусідньому Переяславі — Ігор. Вони борються між собою за великокнязівський стіл. Всеволод іде з військом у степи на половців. Ігор приїжджає в Київ і сідає на великокнязівський стіл. Повертається Всеволод з військом, половців він не зустрів, проганяє Ігоря, захоплює Переяслав, Ігоря кидає в

пору (темниця без вікон і дверей, з лядою зверху), а сам вирішує поквитатися з союзником Ігоря Новгород-Сіверським князем Святославом. Іде на Новгород-Сіверський раз і вдруге, але взяти його не може. Тоді збирає величезне військо — братів, племінників, і йде знову. У Новгороді-Сіверському збирається віче: грядники-мечники, тобто воїни, вони кажуть Святославу: “Князю, ми служили тобі вірою і правдою, але тепер несила наша. Нас поб’ють, і лихо буде нашим жінкам і дітям. Йди в ліс. З тобою піде й частина війська. А Всеволод тоді помилує нас”. І Святослав пішов. З ним пішла майже половина мечників, половина смердів і половина половців (у Святослава було велике половецьке військо, інша половина втекла у степи). Йдуть вони довго на північний схід, хашаками, лісами, і на штовхуються вони на плем’я голядь. Стається битва. Перемагають руси. Святослав ставить городці і два городці для синів. Тут тепер його вотчина, пізніше — князівство. І хто тепер ці люди? Вони перемішалися: руси, голядь, половці. Руси перемогли, тепер правлять вони, їхні закони, їхні порядки. І я кажу, що їх всіх уже можна називати русами, тим більше, що їхній князь був рус.

Ось так виникла і Суздаль, і князь там теж був руський — Юрій Долгорукий, син Володимира Мономаха. Але те, що на території нинішньої Москви, Суздаль, Володимира жили руси — брехня. Це підла Погодінська неправда.

**В усій російській історії, в усюму суспільному, культурному, духовному житті чути стукіт копит татарських конів і крик “ура” (смерть).**

А знаменита Куликовська битва, про яку написано десятки монографій, романів, поставлено фільми, яку пропагують від перших класів школи: мовляв, московські дружини перемогли орду Мамаю і назавжди звільнилися від монголо-татарського іга. Є дві правди про ту битву: одна — що її ніколи не було, а в тому ж 1390 році була битва між ханом Золотої Орди Тохтамишем та іншим східним деспотом Тимуром Тамерланом. У війську Тохтамиша були і московська, суздальська і володимирська дружини, Тохтамиш був розбитий і втік, а з ним і ті дружини. А друга — що то була битва монголів із монголами, які на той час достатньо розділилися і вели з собою різні народи. Перемогу принесла Волинська важка кіннота, а “великий” Дмитрій Донской, переодягнувшись на початку битви в одяг простого воїна, сховався в кущах і не вилазив звідти до кінця битви. Про це пишуть багато авторів, зокрема Володимир Бі-



лінський. А в Москві ще сто років стояв монгольський бовван (ідол) і московити ходили включитися йому, приносячи жертви.

Московія в той час входила до складу монголо-татарії як її державне тіло. За ярликами хана правили Московією монгольські баскаки. В Золотій Орді призначали і єпископів на Московію. З володимирськими ярмами на ший московські князі повзли на колінах до ханів по ярлики. І все життя, весь монгольський уклад перейняли московити. А те, що князи покинули Київ і сіли на землі нинішньої московщини, — чиста вигадка. Це що, їм по радіо чи по телевізору веліли?

Московський археолог, академік граф Уваров перекопав на Московщині близько десяти тисяч могил, щоб довести, що в IX—XII століттях там жили руси, і не знайшов жодного руського поховання, тільки мордовські, і як чесний вчений опублікував про це книгу, яку московський уряд наказав знищити. Лишилися шість примірників. А Київ у X—XII століттях, як свідчать іноземці, був культурнішим і значнішим центром, чим Париж і Лондон. (Павло Штепа “Московство”). Ольга, Святослав, Володимир були великими князями, тобто королями.

**Назву Русь московити вкрали в українців. Подивимося на тогочасні європейські карти.** Там скрізь Московія-Моксель. Читачу, ти зможеш у великих бібліотеках узяти книгу французького інженера Боплана, написану і вперше видану 1652 року, який побудував фортецю Кодак, ось її назва: “Опис України від кордонів Московії до кордонів Трансильванії” (Угорщини). І карта при ній. Та інші карти європейців.

Україна була внутрішньою назвою, а по-європейському — Русь. І згадується також давно, так, у літописах написано, що 1187 року помер переяславський князь Володимир Глібович, “і вся Україна за ним много потужила”. Назву Росія увів 1721 року Петро I, наказавши називати чудь і мерю Росією. А тепер московити шки-

люють, що Україна, мовляв, країна Росії, якої в помині не існувало. Тоді й Польща країна: “Польський край, чудесний край”. І сама Росія “Что ищет он (парус) в краю далеком, что потерял в краю родном”. Так це теж країна? Україна — це край, держава, батьківщина. Скоріше можна сказати, що якщо Україна це край, то це самий край Європи, остання цитадель цивілізації, за яким починаються дикі монголо-татарські землі. Знаменитий святий Олександр Невський був зведеним братом Батия, а син Батия Сартак — кровним братом сина Невського; Олександр Невський на чолі монгольського війська шгент зруйнував свій рідний Новгород, а в уславленій битві з німецькими лицарями було... 93 лицарі. Справжнє прізвище “собирателя руських земель” Івана Калита — Калга і ця тасьма простягнулася у віки: Тургенев, Лев Толстой, Карамзін (Кара-Мурза), монголи-татари. І звички. Уклад життя у московитів наполовину монголо-татарського. І далі Московія лишалася дикою, нецивілізованою державою. Московити почали друкувати книги на 160 років пізніше, ніж українці. Першим російським печатником був В. Гатон, другим — Іван Федорович. Першого москалі втопили, другий втік в Україну.

**1652 року з Києва до Москви приїхав академіст Києво-Могилянської Єпифаній Словенецький,** з ним приїхало тридцять академістів і вони переклали з грецьких оригіналів Псалтир, Октоїх, Євангеліє, і низку світських книг, аж до “Життя Олександра Македонського”, бо писані й переписані од руки неграмотними дячками церковні книги не тільки миряни не розуміли, що їм читають, а й самі священники, далі звідси ж приїжджає Симеон Полоцький і привозить віршування (силабо-тонічну систему), а за ним і Феодан Прокопович і Степан Яворський привозять драму, упорядковують церковну систему, навчають царських та боярських дітей.

У відяку московити нищать українську культуру, скільки спалено українських книг, зокрема і Євангелій українською мовою, скільки не допущено до друку, скільки царських указів про заборону української мови, скільки замучених українських просвітителів, учених аж до сьогодні. Нічим не зміряти заподіяної Україні кривди московськими упирями.

**І ще одна кардинальна проблема потребує роз’яснення. Мова.** Московити нав’язано галасують, що російська мова “великий, могучий і свободний руський язык”. Вона, мовляв, є продовженням руської мови, а українська мова є зіпсованим російським діалектом. Так-от, насам-

перед варто послатися на видатного московського історика Карамзіна, автора дванадцятитомної “Історії государства Российского”. Коли його запитали: “На каком языке разговаривала Киевская Русь”, він відповів: “На том, на котором сейчас разговаривают малороссы”. Тобто, українською мовою. Те саме сказав інший великий російський історик Ключевський. Це було вже в XIX столітті. Та зрозуміло й так, інакше бути не могло, варто тільки поміркувати, якщо руси були відомі уже в XI столітті, то якоюсь мовою вони розмовляли. Ще ж не було церковно-слов’янської мови. З літописів відомо, що три слов’янські князі (один із них руський — Ростислав) звернулися до Візантійського (Константинопольського) кесаря Михайла, кажучи йому, що, мовляв, у нас, слов’ян, дуже багато людей прийняло християнство, а Службу Божу, проповіді і все інше читають чужою їм грецькою мовою. Як зробити, щоб люди зрозуміли Слово Боже? Але деякі радники Михайла заперечили, що Слово Боже можна проповідувати тільки тією мовою, якою було написано на хресті, на якому був розп’ятий Ісус Христос. На хресті було написано: “Ісус Назарей, цар Іудейський”. А написано трьома мовами: іудейською, грецькою та латиною. На цьому Михайло не зупинився, а звернувся до Папи Римського. Як бути? А Папа розкрив Євангеліє і прочитав: “Кожен народ славить Бога своєю мовою”. Тоді Михайлу порадили, що в болгарському містечку Салуні (Болгарія під Візантією) живе дуже мудрий чоловік Лев, а у нього такі ж розумні сини Кирило і Мефодій, поклич їх. Михайло покликав їх і поручив скласти слов’янську граматику. Вони погодилися. Кирило склав алфавіт — кирилицю, якою незабаром замінили глаголицю. Кілька графіт кирилицею є в Київському Софійському соборі, а Мефодій переклав Октоїх, Псалтир, а потім, разом з Кирилом, переклали і Євангеліє. Що то була за мова, що то була за граматика? Кирило у 800 році був у Херсонесі і читав Псалтир і Євангеліє давньоукраїнською мовою. Дещо він взяв і звідтіля. Отже, це була болгарська, давньоукраїнська мова, церковнослов’янська мова. Брав для свого алфавіту Кирило й готські літери. Ми достеменно знаємо, що цією мовою правили службу Божу, а потім почали писати всілякі документи: договори тощо. Ось як вони звучать: “Бисть человек послан от Бога і Бог беаше слово, і слово беаше от Бога, се бо ісконі нічтоже не бисть. А ежелі бисть, мір в том светится і тьма его не обисть”. Малозрозуміло, на ній які правили Службу Божу і по деяких російських церквах правлять і нині. Вона накладається на живу мову народу.

І ось Київська Русь почала завойовувати чудь, мерю, голядь і інших. Як і у всьому світі, попереду з військом ішли місіонери. Ось вони й прищеплювали Слово Боже цією мовою. А жива мова в Україні залишалася українською. Церковнослов’янська розповзалась по діалектах, так, наприклад, церковнослов’янське “єри” (ъ) у в’ятичів і у московитів



читалися як “о”: “конь”, “вол”, у киян, галичан — як “і”: “кінь”, “віл”. На Брянщині, півночі Чернігівщини, в Білорусі, як дифтонг — “куїнь”, “вуїл”, “куонь”. Як мовиться там і нині. Російська ж мова в своєму становленні пройшла низку етапів. Спочатку був монголо-татарський вплив і в ній було багато монгольських і татарських слів, потім російська мова зазнала величезного німецького впливу (при Петрі I панувало онімечення мови), далі — офранцуження. Відомо, що в російській мові немає жодного російського слова. Про це розповідав видатний російський мовознавець Сергій Маслов. Він переконливо довів це на прикладах із російських словників. Небагато й в українській мові українських слів, це переважно слова періоду козаччини — куліш, тетеря, соломаха, галушки, борщ, паляниця тощо. До всього цього, до правди, доводиться добиратися через московські барикади-хаші. Бо ж майже всі джерела знищили, палили Євангеліє та Псалтирі, написані та надруковані українською мовою, або хоча б українським шрифтом, нищили усі українські словники, граматики (“Учительне Євангеліє” Кирила Ставровецького, словники Памви Беринди, Зизанія, Мілетія Смотрицького, Г. Копистенського і безліч інших). А також усе, що стосувалося української історії.

**Московія написала свою сфальсифіковану історію**, по якій я ще вчився і в школі, і у виші. Катерина II скликала спеціальну комісію під керівництвом графа Мусіна-Пушкіна і особистим наглядом самої Катерини. Насамперед з монастирів усієї імперії звели літописи — більше ста — і всі спалили. Залишили два — Лаврентівський та Іпатіївський, над ними заходилися “працювати” — підтирали, змінювали, виривали сторінки й замість них вставляли інші. Оцей “створений” літопис і оголосили єдиною справжнім. Він відкривав “руську летопись” (по-українськи Літопис Руський). “Літопис Руський”, який складається з трьох частин: “Літопису відомих літ” Нестора-літописця, “Київського літопису” і “Галицько-Волинського літопису”, написаний Нестором у Києво-Печерській Лаврі, а переписаний ігуменом Видубецького Київського Свято-Миколаївського монастиря Сильвестром у першій половині XV століття, з якого і скопійовані всі подальші літописи. “Літопис Руський” перекладений всіма мовами світу, лежав під московською п’ятою Білорудівського інституту мовознавства. Поки його одноосібно не переклав і прокоментував учений Леонід Махновець, а ми, редколегія історичних праць видавництва “Дніпро”, не наполягли й видали його. Слава Богу, хоч це є. І закликаю усіх свідомих українців читати його. Там усе зрозуміло. Переважно і я користувався ним. Про літопис, а основне, нашу історію, переконливо, широко, аргументовано пише Володимир Білінський у тритомнику “Москва Моксель”, а також Микола Воротиленко з Канади у книзі “Заповіт Петра I. Голodomор”. Читайте ці книги, вони просвітять вас.

**І думаю, давно час нашому Інституту історії України написати аргументовані багатотомні доступні усім книги-брошури про нашу історію. Дати рішучу справедливу відсіч усій тій московській маячні, яка брудною гнилою річкою рине на наші береги.**

## Патріарх ФІЛАРЕТ: «Захистимо Українську державу, бо з нами Бог!»

— У своєму недавньому виступі у Верховній Раді Ви закликали депутатів до єдності, щоб не втрапити державу знову. А навколо кого єднатися головному носієві влади — народові? Багато людей наразі зневірені й розгублені, значна їх частина налаштована критично до влади. Тож як нам бути з єдністю самого суспільства?

— Навколо кого єднатися? Навколо тих, кого народ обрав — Президента і Верховної Ради. Бо думати про вибори коли триває війна — безумство. Тому що треба спочатку захистити свою державу, а потім думати про місце в парламенті. А якщо ми не будемо мати держави, то в якому парламенті сидітимуть депутати! По-перше, треба захистити державу, а ми здатні це зробити, тому що наша армія боєздатна, народ наш довів, що він достойний мати свою державу. Він довів тим, що і молоді, і люди зрілого віку віддають своє життя за українську державу. А ті, які не захищають зі зброєю, здійснюють гуманітарну допомогу армії і тим, хто покинув свої домівки. Це свідчить про те, що народ любить свою землю і готовий віддати своє життя. І тому треба, після того як захистимо державу, робити реформи. Але такі, які б служили народові й державі, а не окремим особам. Тобто знищити корупцію, ухвалити справедливі закони й тоді Україна увійде в Євросоюз і найголовніше — вона буде могутньою державою.

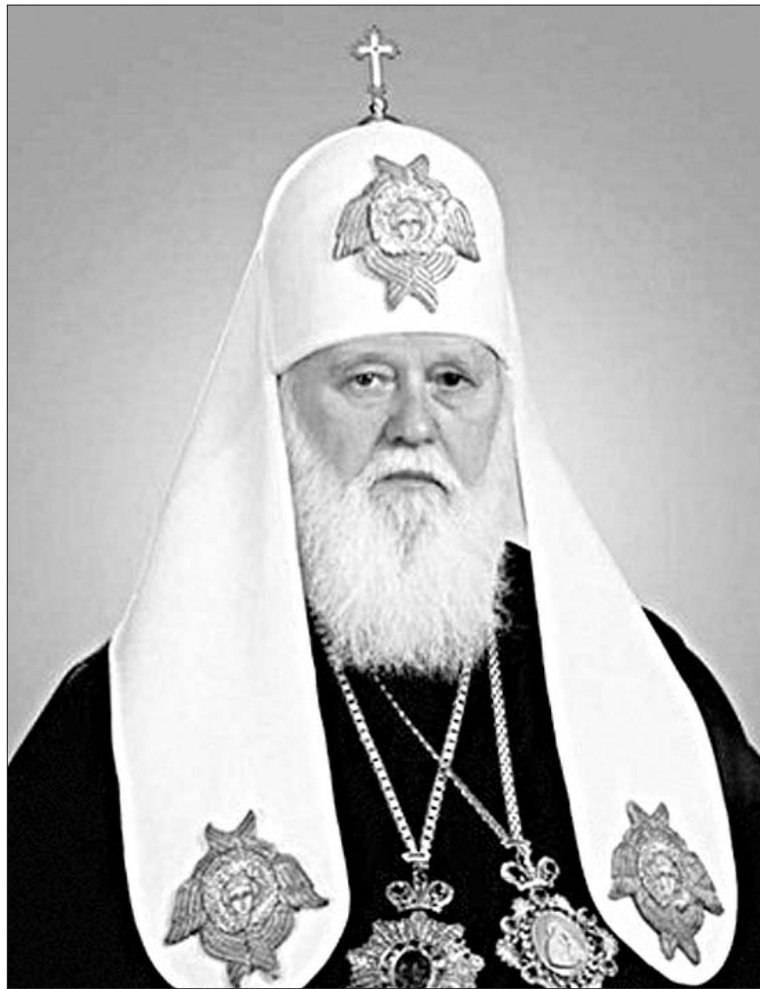
— Відвідавши торік воїнів у зоні АТО на Донеччині, Ви сказали: “Кожній розумній людині ясно, що правда в цій війні — з Україною, а якщо правда з Україною, то з Україною і Бог!”. Ну, а що робити з нерозумними? З тими, кого засмотало в “руський мір”, хто свідомо чи за тридцять срібників пішов на службу до агресора в ОРДЛО, чи поширює пропагандистську отруту нашою країною?

— Коли ми захистимо свою державу і проженемо агресора з нашої території, нерозумні самі побачать, як вони помилялися. Вони мають зрозуміти, надії на приєднання Донбасу до Росії оманливі, бо сьогодні вони живуть очікуванням, що Росія вчинить так, як із Кримом. Але якщо ми захистимо Українську державу, то надія в них зникне, і тоді вони або покаються у своїх гріхах, що вони йшли не тією дорогою і не тією дорогою вели населення Донбасу, або будуть змушені тікати до Росії. Оце їх шлях.

— В ОРДЛО сьогодні тисячі дітей виховують у душі ненависті до України, її державності, мови, історії і культури. Водночас наша держава запрошує оброблених російською пропагандою молодих людей здобувати вищу освіту до найкращих українських вишів і, мабуть, це правильно. Але хтось каже, що таким чином ми приймаємо носіїв чужих ідей, які зруйнують наш світ. Як тут діяти?

— Запрошуючи цих збочених ідейно людей до вишів у Київ та інші міста, Україна робить правиль-

Розмова журналіста Ігоря ЗОЦА з Святійшим Філаретом, предстоятелем УПЦ КП.



но. Тому що вони, перебуваючи в інших умовах, зрозуміють, в яких реаліях живуть вони тут, і що робить влада для покращення життя українського народу і зміцнення самої Української держави. Якщо вони, перебуваючи в цьому середовищі, побачать і почують правду, то зміняться в своїх хибних поглядах. І тому українці запрошують дітей зі східних областей відвідувати Київ, Львів, Тернопіль та інші міста. Ці діти побачать позитивне ставлення до них, що вони рідні для українського народу, хоч де б вони жили.

— Як Ви оцінюєте становлення УПЦ КП у Донецькій області, адже нам — Вашим вірянам — раніше було неспросто: влада експрезидента-втікача відкрито підтримувала лише московську церкву. Зараз у влади всі конфесії рівні. Але, схоже, шлях людей Сходу до Української Церкви тільки починається? І як допомогти їм позбутися упередженості до УПЦ КП?

— На превеликий жаль, на Донеччині УПЦ КП небагато численна, бо якби Київський Патріархат переважував, то цієї війни не було б. А тому це агресія з боку Росії, бо вони велику місію поклали на церкву Московського патріархату і недаремно. Тому і маємо цю біду. Але Київський Патріархат на Донеччині існує і зростає, і народ поступово переходить до нас. А коли ми переможемо (а ми переможемо агресора), отоді засліплі віряни, які відвідували храми Московського патріархату зрозуміють: вони живуть в Українській державі й повинні служити українському народові. Тому що земля Донбасу — це українська земля і доказом цього є села. Всі села на Донбасі — це українські села,

там немає жодного російського села. Росіяни, які йшли на нашу українську землю, перебувають у містах: на шахтах і заводах. Вони прийшли за часів Російської імперії, особливо за часів СРСР, і українська земля їх прийняла. І тому вони повинні бути вдячні Україні за те, що прийняла, і не думати, що вони можуть, поселившись на чужій землі, приєднати потім цю землю до Росії. Цього не буде! Це так само, якби українці Канади захотіли б приєднати Канаду до України! Можливо це? Всі сміялися б над цим: Канада вас прийняла гостинно, дала вам життя, а ви тепер хочете приєднати цю країну до України! Так само Донбас — українська земля — дала притулок росіянам й іншим, а вони тепер хочуть приєднати Донбас до Росії. Український народ доводить, що він ніколи не віддасть свою українську землю!

— Ситуація на підконтрольних українських територіях Донеччини дуже неспроста. Варто було мешканцям Маріуполя домогтися виділення клатки землі для будівництва храму Київського Патріархату — відразу хтось почав підбурювати мешканців на протестні акції. І це при повному пануванні Московського патріархату. Тобто, що дозволено церкві агресора — українцям зась на своїй землі. Як бути?

— Спротив був і є по всій Україні, але наразі Патріархат, який був маленьким, став найбільшою церквою в Україні. Згідно з останніми соціологічними опитуваннями нам віддають перевагу від 40 до 44 % православних вірян, а Московському патріархату — 20—24 %. Візьмемо ар-

мію: до 73 % військовослужбовців зараховують себе до Київського Патріархату, 12 — до греко-католиків і 7—8 % — до Московського патріархату. Це означає, що армія у нас справді українська і вона нас захистить.

— Запитаю про долю рідного слова і принагідно залишаю і свою газету і єдину на весь півмільйонний Маріуполь українськомовну “Домашу”, яку видають просвітяни власним коштом один раз на місяць.

— Що тут сказати? Понад триста років народ виховували російською мовою і виправити ситуацію за 10—20 років неможливо, але все йде в правильному напрямі. Для нас важливо зберегти державу, а ми збережемо її, і буде українська мова державною. І разом із тим будуть знати і російську, і англійську, і арабську. Зараз з усім світом спілкуються люди. Така перспектива... І на Донбасі будуть говорити українською мовою... А от вороття до церковнослов'янської мови богослужіння в Україні не буде. Ніхто не захоче слухати те, що незрозуміло. Неможливо це. Вже перелом відбувся. Оскільки в церкві звучатиме українська мова, люди молитимуться українською, оживе і мова!

— Ви висловили своє бачення української перспективи у всій духовній сфері. Хотілося б запитати і про те, як нам перемогти ворога в інформаційній війні?

— Треба поширювати правду, і якщо журналісти вірять у Бога, треба подумати про те, що буде Страшний суд і на цьому суді треба давати відповідь не тільки за діла, а й за слова, особливо за написане: якщо воно неправдиве, то воно свою злу дію поширює і після смерті того, хто написав. Тому і журналісти, і всі, хто займається інформацією, повинні подумати про те, що треба розповсюджувати правду, хоч яка б вона була. А той, хто розповсюджує неправду, буде покараний на суді Божому.

— Цей випуск читають і біійці, які на передовій захищають Україну від ворога. Що Ви їм скажете?

— Хочу, по-перше, привітати з пасхальним Христовим Воскресінням Господа Ісуса Христа і нагадати їм, що перед Воскресінням Христовим було розп'яття на хресті, були страждання, але Господь переміг страждання, смерть і воскрес. Це значить, що і ми, страждаючи, переможемо ворога, тому що з нами Бог і з нами правда. І що воїни повинні твердо знати: навіть, якщо комусь Господь судить зазнати смерті, то смерті не існує, існує вічне життя. І той, хто з любов'ю до своєї Батьківщини, своєї сім'ї, до свого народу віддасть своє життя — отримує Царство небесне. Бо й Ісусу Христу немає більшої любові, якщо людина віддасть душу свою і життя за друзів своїх! І тому смерті не треба боятися, а виявляти любов до своєї сім'ї, до народу, до своєї держави. Бо Христос Воскрес і переміг смерть!



# Організована Аркасом

**Серед ювілейних дат відродження держави Україна у 2016—2018 рр. відзначають 110-річчя від часу заснування й просвітяни Миколаївщини**

Після поразки у 1709 р., попри чисельні факти нищення окупантом пам'яток культури (архітектури, писемності, історичних артефактів), заборони вживання мови і навіть назви народу, українці в особі своїх найкращих представників зуміли відродити свою національну культуру, продовжити її розвиток та стати на шлях відродження української державності. На ґрунті народної творчості й відродженої української поезії, драматургії й літератури, під впливом виступів кобзарів, українських театральних колективів та революційних подій 1905—1907 рр. у Російській імперії у Миколаєві стала відчутною гостра потреба й можливість створення українського культурно-просвітницького об'єднання за прикладом західноукраїнських «Просвіт» (створена у 1868 р.).

**Ігор МАРЦІНКОВСЬКИЙ,**  
голова «Просвіти» Миколаївщини

16 лютого 1907 р. (дати до 1917 р. подані за ст. ст. — *Авт.*) на засіданні Миколаївського Присутства було заслухано пропозицію статського радника М. Аркаса, мішанина М. Местергазі та інших осіб про створення у місті Українського товариства «Просвіта». Тут же було затверджено й зареєстровано його статут. 24 лютого «Николаевская газета» на першій сторінці надрукувала українською мовою два оголошення: про проведення об 11 год. панахиди за Т. Шевченком в Купецькому соборі та першого зібрання Товариства. 25 лютого, після панахиди на 46-ті роковини з дня смерті Т. Шевченка, в орендованому будинку по вул. Таврійській (тепер вул. Шевченка, 64) близько 13 год. відбулися організаційні збори «Просвіти». У присутності понад 150 осіб з доповіддю українською мовою виступив головуєчий на зборах М. Аркас. 27 лютого 1907 р. «Николаевская газета» у замітці «Товариство «Просвіта» сповістила, що М. Аркас «...зробив історичний нарис культури українського народу до з'єднання його з Росією, періоду занепаду після цього, відпадання вищих шарів українського суспільства від народу, польський і московський періоди історії, систематичну заборону української мови, боротьбу з нею; переміщення української літературної діяльності в закордонну частину України, в Галичину (Львів). Оратор закінчив свою промову знаменитими віршами Шевченка: «Учіться, брати мої, / Думайте, читайте, / І чужому научайтесь, / Й свого не цурайтесь. / Бо хто матір забуває, / Того Бог карає, / Чужі люди цураються, / В хату не пускають». Збори обрали головою товариства М. Аркаса, його заступником (товаришем голови) — А. Крижанівського, секретарем — Ю. Литвина, скарбником — П. Скляра. Членами ради стали С. Гайдученко, Ю. Маковський, кандидатами в раду — П. Дюмін, М. Местергазі, К. Овчаренко). Їхніми однодумцями були: П. Андріященко, В. Асуховський, Г. Біленко, П. Босіхенко, І. Бердичевський та

ін. Наприкінці 1907 р. товариство налічувало близько 180 членів.

У товаристві діяли 4 відділи: літературно-науковий (очолював М. Аркас), артистично-музичний (Б. Кузнецов), книгарні й книгозбірні (П. Андріященко), господарський (П. Дюмін, М. Заполенко).

Просвітяни проводили літературно-музичні, літературно-наукові, членські сімейні вечори з танцями, на яких виступали місцеві аматори: поети, музики, співаки, декламатори; організували ярмарки, народні гуляння. М. Аркас читав лекції за розділами його «Історії України-Русі», ставив створену ним оперу «Катерина». У книгарні та першій на Миколаївщині українській книгозбірні була зібрана література українських авторів, передплачувалися українські газети та часописи, включно з дитячими, які виходили в Галичині, США. «Просвіта» наполегливо боролась за право українського народу на рідну школу, найперші з них були організовані М. Аркасом у селах Богданівка та Христофорівка, але їх невдовзі закрили



Вручення почесної нагороди колективу хору ім. Миколи Аркаса

за доносом російського попа. Рада «Просвіти» встановила декілька Шевченківських стипендій для учнів механіко-технічного, залізничного та реального училищ, чоловічої гімназії, акушерсько-фельдшерської школи.

По смерті М. Аркаса у 1909 р. товариство терпіло значну фінансову скруту, і хоча від влади зазнавало утисків (з 1910 р. «Просвіти» в Російській імперії були заборонені згідно із законом «Про инородцев и сепаратизм»), проте продовжувало функціонувати. У роки Першої світової війни, заборонена як українське товариство, Миколаївська «Просвіта» ді-

яла як благодійне, жертвуючи значні кошти військовим госпіталям і організаціям допомоги пораненим воїнам. Просвітяни часто проводили концерти перед пораненими на війні.

Після Лютневої революції в 1917 р. зусиллями української інтелігенції відбулося поширення національно-культурних організацій «Просвіти», особливо серед сільського населення. На Миколаївщині нові осередки виникли у селах Сухий Єланець (налічував 50 осіб, голова І. Семін), Снігурівка, Лиса Гора, Новогригорівка, Висунськ, Баштанка, Березнегувате, Євгенівна, Софіївка, Мар'ївка та ін. Під час національно-демократичної революції 1917—1921 рр. миколаївські просвітяни підтримали Українську Центральну Раду. З 1917 р. просвітяни активно працюють серед сільського населення, впорядковують народні читальні, організують пісенні гуртки, беруть участь у заходах політичного спрямування, сприяють українізації навчальних закладів міста.

Серед миколаївських просвітян тих років активністю вирізнялися М. Лагута, Т. Юрченко, М. Пітушенко, Ю. Кравченко, І. Іванів, Ф. Камінський, Б. Камінський, Кропівницький, Гудзь,

авторитет «Просвіти», особливо серед селян, ЦК КП(б)У, місцеві більшовицькі комітети намагалися використати просвітян у своїй ідеологічній пропаганді. У 1920 р. влада виробила новий статут «Просвіти», який нав'язував комуністичний характер її діяльності (у Миколаєві його ухвалено загальними зборами «Просвіти» 13 червня 1920 р.). На сторінках газети «Красный Николаев» у 1922 р. розгорнулася дискусія довкола «враждебной «культурной» банди» (№ 321), «зараженой петлюровским духом» (№ 332). Проте досвід просвітян намагалися використати та «укрепить КСМУ на селе» (№ 332), оскільки остання тут була нечисленна й слабо підготовлена, з «великими труднощами» створювалися альтернативні «Просвітам» Селянські Будинки, а в Миколаєві «Просвещение». «Просвіти нечем заменить (виділено в тексті газ. — *Авт.*). Сельбудинки, як преобладающая форма в 1922 г. на Николаевщине — интеллигентская утопия. У нас есть просвіты (321 просвіта по підсчету т. Ломакина). Хочеш не хочеш, а мириться надо» (№ 321). Проте повністю перебудувати діяльність «Просвіт» виявилось неможливим, і більшовики у 1924 р. пішли на закриття просвітянських осередків. Члени «Просвіти» зазнавали утисків і переслідувалися, а потім за сфабрикованими звинуваченнями арештовувалися, багато з них було розстріляно. Жертвами комуністичних репресій стали: викладачі М. Лагута, Х. Гудзь-Засульський, М. Лященко, актори П. Приходько, Я. Романовський, Г. Юрченко, столяр та інвалід-пенсіонер Ф. Іляшенко та багато ін., кілька разів арештовували і засуджували Ф. Камінського, «арештовували» й знищували книжки, серед яких і Шевченків «Кобзар».

Після М. Аркаса в різні часи раду «Українського товариства «Просвіта» у Миколаєві» очолювали Б. Брояківський, В. Дейнека, М. Василенко, М. Загоруйченко, О. Савченко-Осмоловський, М. Лагута, О. Зіма, К. Христиненко.

За німецької окупації в 1941 р. знову почали відроджуватися осередки «Просвіти» (часом за сприяння похідних груп ОУН), але з перебранням влади цивільною німецькою окупаційною адміністрацією вона їх заборонила. Шойно посталі товариства самоліквідувалися, щоб уникнути репресій.

У повоєнні роки (1945—1991) комуністична влада діяльність

«Просвіт» декларувала як «вияв українського буржуазного націоналізму», тому про відродження товариств не могло бути й мови, дослідження архівних документів та поширення інформації про них було обмеженим і викривленим.

З початком перебудови й національного піднесення в Україні за ініціативи активного населення у грудні 1988 р. у Києві виникає Товариство української мови імені Тараса Шевченка. У Миколаєві його осередки згуртувалися на заводах «Зоря» (голова В. Стренато), «Океан» (В. Спиця), ім. 61 Комунара (А. Тесленко), в організаціях «Машпроект» (К. Рибак, з тим Р. Шпак), «Спецбуд» (В. Андрієвський), у тубдиспансері (М. Ганушак), при обласній сільськогосподарській дослідній станції (І. Бакильський), при обласній письменницькій організації (В. Бойченко) та ін. Загалом у них налічувалося 152 особи, які в непростих умовах комуністичного однопартійного режиму першими стали на захист української мови. 22 березня 1989 р. установчі збори Миколаївської міської організації Товариства української мови ім. Тараса Шевченка об'єднали первинні міські осередки, обрали правління, до якого увійшли письменник В. Бойченко (голова), інженер В. Сліпець (заступник голови), агроном Ф. Грозов (секретар). 19 травня 1990 р. у малому залі Палацу культури і техніки ВО «Чорноморський суднобудівний завод» відбулася установча конференція Миколаївської крайової організації Всеукраїнського товариства української мови ім. Тараса Шевченка, куди прибули 92 делегати. Окрім миколаївських осередків, були представлені районні організації з Очакова, Вознесенська, Первомайська, Кривого Озера, Нового Бугу, Веселинового, Врадіївки, Снігурівки, Єланця. Пізніше з'явилися осередки та райорганізації у Новій Одесі, Арбузинці, Братському.

Незважаючи на утиски з боку комуністичної влади, активісти товариства намагалися продовжити традиції аркасівської «Просвіти». Окрім участі в роботі товариства, мешканці Миколаївщини своїми коштами підтримували його матеріально, збирали українську літературу для українських діаспор Москви, Мурманська, Якутії, Кубані, Придністров'я, для районів нашої області. Просвітяни поширювали тиражовану на друкарській машинці самвидавську просвітянську газету «Слово» (ред. К. Рибак), першу в краї незалежну газету



“Чорноморія” (ред. Н. Царинна), загальноукраїнську демократичну українську пресу (відповідальною була Р. Шпак), популяризували серед населення знання з історії України (В. Бойченко, В. Сліпець), порушили перед міською владою питання про розширення сфер живання української мови (М. Євтушенко, М. Курінний, М. Любченко). Разом із Союзом студентів активісти товариства порушили питання про зняття імені шовініста В. Белінського з назви вищого педагогічного закладу краю. Проте назвати його іменем М. Аркаса влада відмовилась, як і перейменувати проспект Октябрський на Петра Сагайдачного.

Просвітяни організували мистецькі заходи за участю А. Іванюченка, В. Антонюк, М. Євтушенка, О. Вербицького, В. Бойченка, в яких популяризувалася українська національна ідея. Напередодні референдуму 1 грудня 1991 р. з питання всенародного затвердження Акту проголошення незалежності України та участі у виборах Президента просвітяни проводили широку роз’яснювальну роботу серед населення. За ініціативи товариства та сприяння голови редакції комітету з радіомовлення В. Царюка в ефірі прозвучали виступи, які викривали антиукраїнські партії та вчинені ними злочини. На шпальтах газет виступали В. Бойченко, В. Сліпець, Р. Шпак, А. Іванюченко, В. Авраменко, Г. Єжелов, П. Паняничук та ін.

Попри усі застереження, просвітяни вперше на Миколаївщині 7 квітня 1991 р. підняли синьо-жовтий національний (потім державний) прапор під час святкового спуску судна (Т. Кривоус, Р. Богданович, Б. Мороз, О. Цветков, М. Решетняк та ін. однодумці) у присутності тисяч містян, а 2 грудня 1991 р. — вперше в області над адміністративною будівлею (за участю Р. Богдановича, В. Спиці, В. Семця, О. Матіюка).

У відродженні Товариства української мови ім. Тараса Шевченка, а потім “Просвіти” на Миколаївщині активними були В. Андрієвський, Н. Архипенко, О. Баштовий, В. Березовський, І. Березуцька, Л. Богдан, І. Боднарчук, С. Бережний, А. Бульботко, С. Вдовиця, Ю. Вишневецький, В. Галушенко, О. Гілякін, Ф. Грозов, П. Доценко, М. Загородній, А. Затурян, Г. Задольська, Анатолій та Олена Іванюченки, Тамара та Володимир Кіпери, В. Криволап, М. Курінний, А. Курган, Т. Лисак, Л. Лисогурська, М. Любченко, М. Лялько, О. Малицький, С. Миронюк, І. Новохатько, Л. Хрустальова, Г. Кісюра, М. Матвіїв, Олег та Микола Матіюки, Б. Мороз, П. Паняничук, Р. Прохмалюк, К. Рибак, С. Рублевик, В. Спиця, П. Старовойтова, В. Стеняда, А. Тесленко, Р. Шпак, Л. Цимбал та інші.

За ініціативи “Просвіти” у Миколаєві, де мешкали видатні українські діячі культури, встановлені меморіальна дошка та пам’ятний знак М. Аркасу (П. Саксаганському, Т. Шевченку (на розі вул. Шевченка і Пушкінської, знищена вандалами в жовтні 1999 р. і відновлена у березні 2013 р.). Просвітяни проводили й продовжують пошукову роботу зі встановлення відлілих у краї пам’яток історії козацтва (О. Ковальова, О. Шарафанов), з краєзнавчого шевченкознавства (І. Марцінковський), пісенних традицій

(О. Шпачинський, А. Затурян), діяльності М. Аркаса (В. Шкварець, Т. Березовська), дослідження зв’язків діячів української культури з Миколаївщиною, результати яких оприлюднюють у наукових виданнях, періодиці, на конференціях, лекціях. Для дошкільнят п’єси пише драматург М. Євтушенко, зі школярами працюють педагоги Л. Цуркан, Н. Горещька, М. Матіюк, студентам викладали чи продовжують викладати Л. Старовойт, Т. Березовська, М. Загородній, І. Береза, В. Руссова, культурно-пізнавальні мандрівки краєм організує Б. Савченко, щорічні колядування здійснює очолюваний Н. Архипенко вертеп. Серед районних осередків найактивнішими є новобузькі просвітяни — О. Жмурко, О. Репіхович, В. Корнафель, С. Кузьменко, Л. Пророк. Протягом 2000—2008 рр. Миколаївська “Просвіта” видавала газету “Аркасівська вулиця” (ред. М. Загородній, а потім Н. Огренич).

Головами правління обласної “Просвіти” упродовж 1992—1998 рр. був В. Бойченко, у 1998—2001 — М. Загородній, у 2001—2010 — Н. Огренич, з 2010 — І. Марцінковський.

Своїми коштами просвітяни перевидали знакові для нашого краю пам’ятки української культури: “Микола Коваль” М. Венгера (Миколаїв, 1832) — перший прозовий твір українською мовою з початку українського національного відродження (зберігся один примірник); “Словничок Шевченкової мови” Н. Малечі (Миколаїв, 1916) — перший український лексикографічний словник одного автора (збереглося 2 примірники). Було також видруковано “Миколаївський список забороненої поезії Тараса Шевченка” — унікальний, писану в другій половині XIX ст. збірку творів Кобзаря, що збереглася у Миколаєві. Оприлюднено в одному з місцевих наукових видань невідому раніше газетну статтю про Т. Шевченка, написану в 1943 р. нашим краянцем Ю. Бойко-Блохіним. До 200-річчя від дня народження Т. Шевченка побачив світ “Шевченківський енциклопедичний словник Миколаївщини” — енциклопедичне видання, що становить 65 ум. др. арк., яке показує вплив творчості митця на мешканців краю та його історичний і культурний нерозривний зв’язок зі всією Україною. Подібне видання раніше з’явилося лише в Полтаві й було здійснене коштом місцевої влади. Виданнями наукових і публіцистичних праць просвітян (В. Бойченка, І. Баклицького, П. Паняничука, М. Євтушенка, В. Шкварця, Л. Старовойт, Л. Цимбал, Л. Дудюка, І. Берези, В. Руссової, О. Ковальової, Л. Пророк, О. Матіюка, П. Водяної, І. Марцінковського) поповнилися бібліотеки Миколаївщини, інших областей України.

За сприяння просвітян у Миколаєві щорічно відбуваються літературні, пісенні й мистецькі конкурси серед школярів і студентів, читають лекції перед школярами, студентами, військовими, громадськими активістами, влаштовують виставки у музеях і бібліотеках, друкують статті про діячів української культури та їхні зв’язки із нашим краєм у місцевій пресі, Товариство поширювало серед молоді літературу, навчальні компакт-диски (з історії, культури, української й англійської мов, народознавства, природознавства та інших дисцип-

лін), просвітяни беруть участь у радіо- і телепередачах. Члени “Просвіти” завжди відстоювали збереження традицій української культури краю, проводили роз’яснювальну роботу, братимуть участь у заходах державницького спрямування.

Проте не все так оптимістично було упродовж цього шляху в недалекому минулому й сучасному просвітянському русі. Періоди активнішої роботи просвітян змінювалися періодами затухання. Не сприяла українському товариству “Просвіта” й миколаївська українська влада: всупереч Конституції України і протестним виступам міська та обласна рада в 2012 р. ухвалили рішення, що фактично обмежували вживання державної української мови, тоді ж просвітян позбавили приміщення, постійно нехтуються звернення Товариства. Прикладом може бути хоча б останнє звернення до міського голови про встановлення меморіальної дошки на будівлі, де відбулися установчі збори “Просвіти”, яке подане ще 9 лютого 2017 р., а відповіді, всупереч закону, й понині немає. Члени міської топонімічної комісії (і ті, хто відвідував її, і ті, хто не приходив) знехтували пропозиції просвітян про перейменування вулиць міста іменами осіб, які мали зв’язок із Миколаєвом (Леся Українка, І. Піддубний, С. Гайдученко, М. Аркас, Ю. Бойко-Блохін тощо). Зате ухвалили, наприклад, назви вулиць: “Кузнецька” (а ще на вказівниках пишеться й “Кузнечна”), “Военна” (во славу якої війни вона названа, не уточнюється). Якою ж мовою вони названі, оскільки це не російська і не українська, теж незрозуміло (на одному будинку на перпендикулярних стінах висять таблички: “вул. Кузнецька”, “провул. Ковальський”). Що про миколаївців будуть думати і як сприйматимуть ці назви гості міста чи адресати? Міській громаді закидається думка про важливість встановлення пам’ятника російському адміралу Грейгу, але не зведений як капітальний, а стоїть десятиріччям тимчасово встановлений меморіальний знак М. Аркасу (вул. Адміральська), немає охоронної і меморіальної дошки на будинку Аркасів на розі вулиць Артилерійської й В. Морської, щонайменше десять років “забалакується” встановлення пам’ятника українським козакам (на місці пішохідного мосту через Інгул діяла козацька переправа, а поруч, на території суднобудівного заводу, знайдені залишки козацької кузні) і т. ін. У державні свята владні чиновники забувають про просвітян, які доклали своїх зусиль на відродження України, зате нагородами вшановують тих, хто відверто виступав на початку 1990-х проти її відродження, а тепер ніяк не може запровадити повноцінне функціонування державної української мови в очолюваних ними державних установах, зокрема й освітніх.

Підсумовуючи пройдений шлях, аналізуючи всі пережиті труднощі, з упевненістю можна сказати, що “Просвіта” на Миколаївщині є найстарішим функціонуючим громадським товариством, яке несло і несе мешканцям краю Шевченкове слово, українські народні традиції, кращі зразки української національної культури сучасності для утвердження державності України.

## Українська весна в Шостці 1917 року

В’ячеслав КИРИЄВСЬКИЙ,  
член “Просвіти”

У квітні 1917 р. близько двох десятків робітників Шосткинського порохового заводу (ШПЗ), серед них Петач, Проников, Кукарешников та інші, організували в Шостці український гурток, який через тиждень-два налічував аж 700 членів. Невдовзі 29 квітня (12 травня за н. ст.) гуртківці заснували український клуб та товариство “Просвіта” [4, 27].

Шосткинські гуртківці та просвітяни взяли участь у першотравневій маніфестації 1917 р. на Базарній площі. Вони вдягнулися в національні костюми та вишиванки. Гуртківці стояли під портретами Шевченка та великими прапорами з гаслами, написаними українською мовою: “Гуртуйтеся, українці!”, “Слава Україні!”, “Прийшов тей рік, згинула неволя. Гуртуйтеся, українці. Да здрасте воля!”. З розповіді Петача, шосткинського делегата Українського з’їзду в Чернігові 8—10 червня 1917 р., навіть ворог українства місцевий панотець (Нименський), “як побачив той великий рух, то під час маніфестації вітав усіх” [4, 27]. На мітингу виступав начальник ШПЗ полковник Юркевич, який “висловив побажання, щоб завод був прилучений до Києва, а не до Петрограда через те, що до Петрограда далеко звертатись за всякими потребами і багато йде на се часу” [4, 27]. Також на мітингу виступав старий есер з 1904 р. Абрам Спиридонович Гашников, полум’яний оратор. По завершенні мітингу солдати рушили з площі, тримаючи прапор з гаслом: “Нехай правда запанує в Україні!”.

За кілька днів після маніфестації додатково записалося до українського гуртка ще 350 шосткинців [4, 27]. Отже, кожен шосткий дорослий шосткинець став гуртківцем, свідомим українцем. При клубі відкрили читальню та почали читати лекції на політичні теми [4, 27]. У Шостці стрімко відновилося українське життя, придушене в грудні 1905 р., коли поліція підступно спалила перший в історії поселення український заклад культури — робітничий клуб, де місцеві аматори ставили з 1903 р. різноманітні українські п’єси “Сватання на Гончарівці”, “Дай серцю волю — заведе у неволю”, “Глитай, або ж Павук”. У клубі співав, наперекір волі московського попа Кашпура, церковний хор, потім склався

новий гарний хор під керівництвом Шермана [2;3].

Засновники українського гуртка 1917 р. мали таланти до співу та музики. Микита Петач грав на гармоші, танцював, співав, Микола Проников керував духовим оркестром, Павло Кукарешников мав акторські здібності й ставив спектаклі.

З протоколів допиту згаданих вище гуртківців у тюрподі Шост-



ткинського районного відділення НКВС 1938 р., постає смертельне звинувачення в націоналізмі за те, що вони зустрічали з хлібом-сіллю прихід петлюрівських військ у Шостку в грудні 1918 р. Тоді гуртківці, просвітяни вдягнулися по-українськи, запрягли волів у повозки, посадили на них оркестр та їздили вулицями Шостки, співаючи під музику українські пісні, найголосніше — “Ще не вмерла Україна” [4, арк. 157 зв.]. Гуртківці закликали шосткинців надавати поміч петлюрівським військам, бо вони ведуть боротьбу за “Самостійну Україну” [4, арк. 243]. Усіх головних засновників українського гуртка: Микиту Денисовича Петача, Миколу Корнійовича Проникова та Павла Григоровича Кукарешникова розстріляли у травні 1938 р. в Чернігові.

1. Державний архів Сумської області, ф. Р-7641, оп. 1, спр. 431.
2. Кукарешников Д. Наша народна культура // Зоря, Шостка. — 1962. — 25 грудня.
3. Кукарешников Д. Народний дом в Шостке // Советское Польсье, Шостка. — 1966. — 18 марта.
4. Український з’їзд у Чернігові: (8—10 червня 1917 р.): матеріали та коментарі / Упоряд.: В. М. Бойко, Р. Б. Воробей, Т. П. Демченко. — Чернівці: Сіверський центр післядипломної освіти, 2012. — 98 с.





# «Настане час і мене згадають добрим словом...»

**Валентина ЄФРЕМОВА,**  
мистецтвознавець, заслужений працівник культури України, куратор проекту “Повернення”  
Фото Юрія КУХАРЧУКА

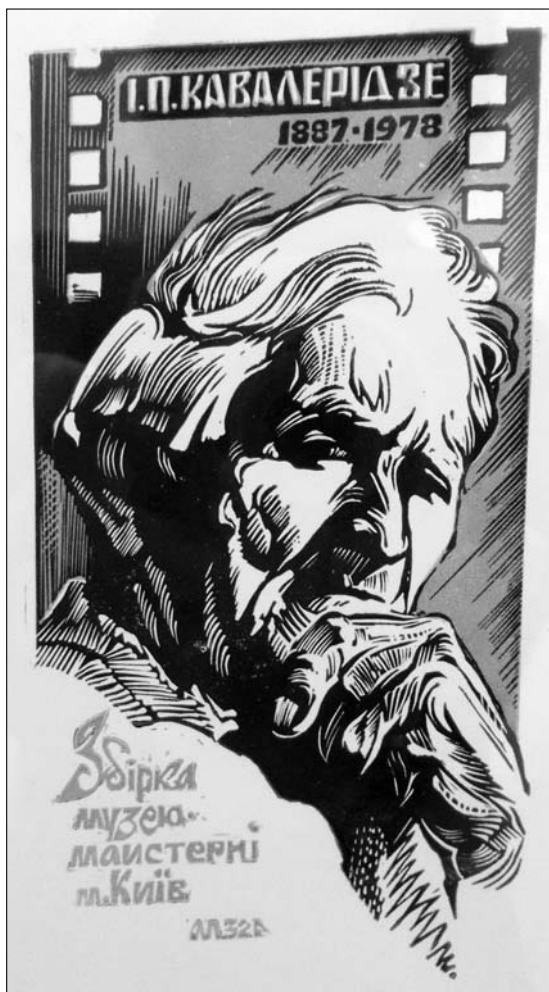
Ми згадуємо творчий шлях Івана Кавалерідзе у зв'язку зі 130-річчям із дня його народження. За рідні збереження імен видатних людей своєї малої Батьківщини у громадській організації “Сумське земляцтво у місті Києві” був започаткований проект “Повернення”. Культурно-мистецькі заходи привернули увагу до діяльності Музею-майстерні Івана Кавалерідзе, що розташований на Андріївському узвозі у Києві. Засновниками музею було подружжя: кандидата мистецтвознавства Нони Капельгородської (1932–2005) та скульптора Ростислава Синька (1933–2010). Творча спадщина І. Кавалерідзе посіла гідне місце в музеї, а мистецькі заходи, друковані видання поширили інформацію про українського Мікеланджело, сповісвача історії свого народу.

За ініціативою “Сумського земляцтва у місті Києві” (автор ідеї мистецтвознавець В. Єфремова), 2006 року до року Грузії в Україні був втілений у життя мистецький проект “Міст дружби”. До його реалізації долучилися Посольство Грузії в Україні та Національна спілка художників України. Особлива подяка Надзвичайному і Повноваженому Послу Грузії в Україні (2009–2013) Гріголу Катамадзе, аташе по культурі Зурабу Топурії, які допомогли залучити з Тбілісі грузинських художників. Творча група з 12 митців побувала на батьківщині І. Кавалерідзе в селі Новопетрівці (колишній хутір Ладанський Роменського повіту), куди генерал Ладанський привіз кілька грузинів після Кавказької війни (1817–1864). Так на Роменщині з'явилися колоритні прізвиська: Цинарідзе, Чоні, Орбелані, серед яких був і дід Івана Петровича — Васо Кхварідзе.

Із часу створення громадської організації “Грузинське земляцтво у Києві” під головуванням Хвичі Мепарішвілі музей заікавив грузинів, які мешкають у столиці України. У творчих проектах брали участь грузинські художники, гості з зарубіжжя, представники Посольства Грузії в Україні.

Автору статті поталанило зустрітися з Іваном Петровичем далекого 1977 року у його помешканні в Києві на вулиці Червоноармійській, 12. З нагоди ювілею земляка була вручена Почесна вітальна грамота від голови Роменського міськвиконкому. Дні вшанування були присвячені обговоренню створення на його батьківщині, в Ромнах, мистецької галереї. Ми побували з ювіляром біля пам'ятника Г. Сковороді на Подолі та у його майстерні на вулиці Філатова. Іван Петрович показував свою малу пластику з оргскла, воску, пластиліну та бронзи, листи, світліни, замальовки, рукописи, фото, які доставав з висувних шухляд свого величезного столу, пристосованого для ліплення. За нами “спостерігав” “Дон Кіхот” — акторський образ Ф. Шаляпіна у бронзі.

На жаль, час, що минав, не працював на звершення мрії,



**Кожна держава має видатних громадян, які коронують її культуру своїми творчими здобутками. Скульптор світового рівня Огюст Роден, у якого навчався Іван Кавалерідзе, сказав, що великі Майстри несуть своєму поколінню нові ідеї та нові напрями. До таких особистостей належить Іван Петрович Кавалерідзе (1887–1978) — скульптор, кінорежисер, драматург, народний артист України. Життєвий шлях відомого сина українського народу був тернистим і сповненим гірких перепитій, але його тримали крила творчого натхнення та віра у справедливість.**

лу. Щороку земляки привозили виставки й залишали в подарунок місту картини. Щира подяка художникам, які відгукнулися, і поступово колекція збагатилася творами таких митців, як М. Лебідь, О. Масик, М. Нечвоглод, Т. Недошовенко, Г. Бодякова, М. Самохін та ін. А поруч були картини з плерів Гочо Дзаганашвілі, Мамуки Гордуладзе, Гіі Міміношвілі. Доповнила зібрання мистецтвознавець Валентина Єфремова зі своєї власної колекції творами М. Кононенка, М. Дерегуса, Н. Бабенцової, Ю. Шейніса, М. Хмелька, Ю. Рубашова, В. Масика.

Сумське земляцтво подарувало тридцять екслібрисів із проекту “Час віддати належну шану”, книж-

ки, скульптурні доробки. Нарешті, подолавши підводні рифи, художня галерея отримала власне приміщення у двоверховому будинку в центрі Ромен. А поруч — площа, названа іменем І. Кавалерідзе, та два його монументи “Прометей” і “Звільнений робітник”, присвячені темі “Жертви революції”, яку пізніше перейменують на “Герої революції”. Створені могутні образи стали свідками прагнення скульптора про здійснення мрій щодо незалежності поневолених грузинського та українського народів. Тоді був переломний 1918 рік, і ніхто не знав, що чекає молоду державу, яка взяла курс на незалежність.

І. Кавалерідзе випереджав час, недаремно його називали Майстром українського відродження. Із 1911 року скульптура й кінематограф ішли поруч у його іскрометній новаторській творчості. І. Кавалерідзе ставили в один ряд із такими видатними режисерами, як Я. Протазанов, О. Довженко, В. Пудовкін, С. Ейзенштейн. Світ побачив фільми “Злива”, “Перекоп”, “Прометей”, “Коліївщина” як своєрідний літопис на шляху героїчного

виборювання українським народом своєї незалежності. Новаторство митця було відзначено на державному рівні присвоєнням ордена Червоної зірки. Прогресивне мислення, громадянська свідомість українського митця з краплиною грузинської крові були спрямовані для блага своєї Батьківщини.

На будинку в Ромнах по вулиці Пушкіна, 28, де Іван Петрович прожив із першою дружиною Вікторією та єдиною донькою Євгенією десять років (син Ігор загинув під час Другої світової війни), встановлена меморіальна дошка роботи народного художника України І. Макогона (1987). А гордий профіль людини, яка не скорилась випробуванням долі, неймовірно схожий з донькою, пам'яті якої встановлений надгробний пам'ятник у Ромнах (2016) від вдячного грузинського народу (автор Малхаз Буджіашвілі).

Торік відбувся плер художників, які пройшли шляхом творчої групи кіностудії Довженка, що очолював І. Кавалерідзе буремного 1941 року. Митець задумував сагу про народного героя Довбуша, який виборював незалежну Україну. Проекту перешкодила Друга світова війна, а Івану Кавалерідзе ще довго відгукувався полон, у якому він вимушено опинився.

У розмові біля пам'ятника Г. Сковороді, де ми були 15 квітня 1977 року, Іван Петрович із сумом сказав: вірити, що настане час і його згадають добрим словом... Час настав, про що свідчать численні публікації, творчі проекти, виставки. Автор статті отримала фото з дарчим написом, що стало свідком унікальної зустрічі з самобутнім митцем, для якого не було нічого важливішого, аніж пробуджувати свідомість людей через геніальні пророчі твори. Недаремно монументами Івана Кавалерідзе продовжує промовляти історія українського народу, літопис якої можна простежити в самобутніх образах Кирила і Мефодія, Ярослава Мудрого, Святослава, Княгині Ольги, Григорія

Сковороди, світоча українського народу Тараса Шевченка, Лесі Українки, Артема, Амосова, Івана Мічуріна, Льва Толстого, Якова Протазанова, Миколи Гоголя, Михайла Мусоргського, Федора Шаляпіна, Максима Рильського, Олексі Дундича та ін. Проміж ними є виразна портретна галерея та сповнені драматизму, метафоричного мислення автора станкові скульптури. Серед них: “Початок”, “Бунт”, “Мільйон років”, “Журавлі летять”, “Отче наш” та ін., в яких виявилися риси експериментатора й водночас новатора узагальнено-пластичних образів із глибокою драматургією, героїко-епічним стрижнем своїх образів.

У цих гостросюжетних стрічках розкривалися новаторські операторські знахідки І. Кавалерідзе, у яких головним героєм була тема боротьби. Через свої теми він вихлюпував і власний біль, що придушував його творчий політ, але крила витримали, й світу відкрився унікальний талант багатогранної людини, яка несла Прометееве світло людям.

До ювілею Івана Кавалерідзе в столиці України готувалися заздальгидь, його іменем назвали вулицю на масиві Виноградар. Відбувся плер живопису на місцях останніх зйомок Кавалерідзе-режисера в Закарпатті. Ініціатором ідеї відродження події народного героя Довбуша став директор Музею-майстерні Олександр Юнін, а дванадцять художників створили яскраву виставку, де лихає історія. У місті Ромни іменем І. Кавалерідзе назвали площу, Центр позашкільної освіти, у якому обладнали меморіальну кімнату. У Сумах відкриється виставка скульптур Кавалерідзе, створена ще 1989 року. Бібліотеки приготували тематичні круглі столи з обговоренням життєвого та творчого шляху митця.

Президент екслібрис-клубу Петро Нестеренко відібрав художників для участі в конкурсі екслібрисів “Настане час і мене згадають добрим словом”. Чотирнадцять митців створили глибокі за змістом мініатюри, у яких розкрилася багатогранна творча біографія Івана Кавалерідзе, його головне покликання висвітлювати людські долі та пробуджувати в суспільстві любов до історії свого народу. Лауреатами конкурсу стали Георгій Сергєєв (Київ) та Олексій Литвинов (Харків), заохочувальні нагороди отримали Елеонора Гершанович (Нюрнберг, ФРН) та Микола Бондаренко (м. Путивль Сумської обл). Захід відбувся за підтримки Сумського та Грузинського земляцтва.

Серед оберегів української держави ім'я славного скульптора, новатора українського кінематографа, народного артиста України Івана Петровича Кавалерідзе посідає почесне місце. 2007 року пам'ять про українського митця світова громадськість урочисто відзначала за календарем ЮНЕСКО.

Музей-майстерня І. Кавалерідзе став зберігачем світогляду та творчої спадщини Майстра, місцем, де його згадують добрим вдячним словом. Творчі проекти, які втілюються в життя, збагачують українську культуру та мистецтво, сприяють зміцненню дружніх відносин між українським та грузинським народами. Саме такою є багатогранна творча діяльність митця, який наповнив культурно-мистецьку криницю України новаторськими здобутками та відкрив українське мистецтво зарубіжжю ще на початку ХХ століття.



Директор Музею вручає Подяки учасникам плеру, присвяченого Кавалерідзе





Дмитро ПОЖОДЖУК, заслужений майстер народної творчості України

Про українську писанку маємо багато монографій, виданих різними мовами і в різних країнах, де живуть українці. Одні книги просто укладаються з фотографій писанок і детального процесу їх виготовлення, інші — подають цікаві історичні відомості про писанки та розшифровують писанкові символи. У радянські часи, коли писанкарство в Україні забороняли і знищували, вивчення цього виду мистецтва не проводили і книг не видавали. Натомість українці у світі досліджували писанку і видавали про неї цікаві монографії, як, наприклад, заслужений майстер народної творчості України Одарка Онишук, котра проживала в Канаді і видала цікавий альбом “Символіка української писанки” власним коштом. До слова, Одарка Онишук була першою українкою поза межами України, котра отримала це почесне звання від Української держави. Сьогодні, коли писанкарство в Україні бурхливо розвивається, з’являються і нові дослідники писанкарства, такі, як Юрій Ференчук із Буковини, Марина Верхова з Вінниці, Роксолана Загайська зі Львова, Вадим Мищик із Черкащини... Однак новий час диктує нові можливості вивчення українських писанок, про що раніше в Україні і не йшлося. Маю на оці українську патріотичну писанку. Такі писанки можна поділити на етапи:

а) писанки козацької доби; б) писанки УНР; в) писанки часів армії УПА; г) писанки Майдану; д) писанки російсько-української війни (АТО).

Якщо говорити про писанки козацької доби, то про них маємо найменше інформації, і такі писанки писали українці діаспори, а серед них — Олександра Романенко зі США, Анна Кокуцяк із Великобританії, Валентина Терешкун із Німеччини, Галина Хоткевич із Франції... Писанки козацької доби писали з традиційними українськими символами: безконечник, хрест, зоря, з яких утворювали вздовж яйця невелику смужку, яка формувала два великі медальйони, в котрих красувався козак із шаблею та напис: “Козака шабля береже” і дівчина-українка у віночку зі стрічками та напис: “Україна — козацька мати”. Нерідко на такій писанці був український тризуб під літерами. Подекуди українки на писанці з козаком і булавою писали прислів’я: “Або волю добути, або вдома не бути”.

Козацьку добу змінює Українська Народна Республіка. І в цей час особливої популярності на писанках набуває знак тризуба. В одних випадках він виступає окремо поряд з іншими прадавніми традиційними символами, в інших — супроводжується написами, як у писанках Ірини Білянської, 1899 року народження, яка проживала на Львівщині. Їх подав до свого аль-

## Українські патріотичні писанки

бому “Двадцять кіп писанок” дослідник української писанки зі США Зенон Еліїв. Найчастіше Ірина Білянська любила писати на писанках ромашки і грона винограду, пшеничні колоски і вислів із релігійного гімну: “Боже великий єдиний, нам Україну храни!” Літери Ірина Білянська розміщувала на писанці довкола великого тризуба, який відділяла яскравою жовтою барвою.

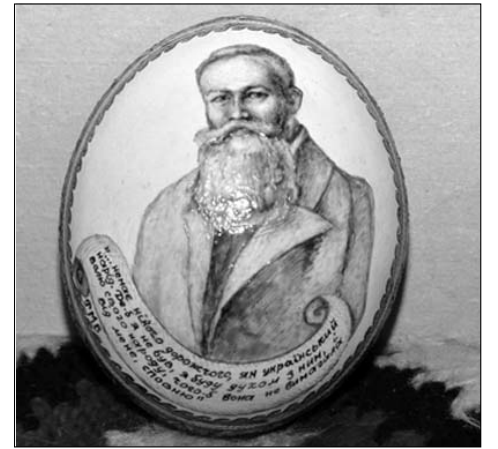
Подібні писанки писали і жінки сіл Воронезької, Білгородської, Курської губерній, які належали до Української держави як етнічні українські землі, а також писанкарки з Полісся і Поділля. Минав час, Москва дедалі активніше долучала українські землі до Радянського Союзу і врешті-решт почалася Друга світова війна між Німеччиною і Радянським Союзом. На захист України стала Українська Повстанська Армія. Немало дівчат-писанкарок стали зв’язковими УПА. Вони часто спілкувалися з повстанцями, допомагали їм. А на Великодні свята приносили повстанцям свячене, пасочку і писанку. Саме тоді на українських писанках з’явився герб-тризуб і написи: “Слава Україні!”, “Героям слава!” Ці писанки писали в таких селах Гуцульщини, як Космач, Чорний Потік, Виженка, Дихтинець, Ясіня, Жаб’є... Писанкарі Полагна Боб’як, Полагна Пожоджук, Полагна Малик, Параска Шкодяк із Космача, Іван Семчук із Замагори, Іван Парашук із Криворівні, Явдоха Шовгенюк із Чорного Потока полюбили писати на своїх писанках гасло: “Христос Воскрес — Воскресне Україна!” Закінчилася війна, почалася депортація українців у концтабори Росії і Казахстану. Але й там українці не переставали писати писанки, насамперед такі мужні українки, як Ганна Шабатура та Стефанія Шабатура зі Львова, Параска Плитка та Одозія Плитка з Криворівні... Писанка в Україні почала зазнавати утиску й заборони. Про тризуб на українських землях годі було мріяти. Тоді українські писанкарі почали писати його у формі ластівки. Недолугі радянські чиновники не одразу могли впізнати в ластівці тризуб.

І настав час, коли розвалився Радянський Союз, як стара хата. Постала незалежна Українська держава. І почала воскресати українська писанка, відроджуватись новими барвами на Слобожанщині і Поліссі, Буковині і Поділлі, Гуцульщині і Бойківщині. Українські писанкарі діаспори зустрілися з писанкарями України на Першому Світовому Конгресі українців у Івано-Франківську, на Першому міжнародному з’їзді писанкарів у Києві. З’явилися нові дослідники писанкарства, такі, як Олексій Соломченко з Косова, Віра Манько зі Львова, Василь Скуратівський з Києва, Тая Осадца зі США... В Коломиї

відкрили великий Музей писанки. У Космачі, на Гуцульщині, стартували Міжнародні фестивалі “Великдень у Космачі”.

В Україні з’явилися плеяди талановитих писанкарів, а серед них: Тарас Горodelський із Червонограда, заслужений майстри народної творчості України Оксана Білоус, Тамара Влененко, Зоя Шашук із Києва, заслужений майстер народної творчості України Світлана Стадник із Коломиї, Олександр Опарій із Сумщини, Віра Манько, Роксолана Загайська, Олена Тіменик, Марія Іванишин зі Львова, Юрій Цікало, Зеновій Пеньонжик, Петро Данилюк із Тернопільщини, Олег Кірашук із Коломиї, заслужений майстер народної творчості України Тетяна Коновал із Луганщини, Ірина Міхалевич із Кіровоградщини, Марія Бойчук, Анна Ліндюк, Марія Кірашук, Марія Варцаб’юк, Марія Юсипчук, Марія Дзвінчук із Космача... І знову над Україною захмарилося: українці вийшли на Майдан у Києві захищати свою незалежність і свободу. На Майдан вийшло і багато писанкарів з усіх теренів України. З’являються перші жертви серед мирного населення. Росія захоплює

Крим. Усі ці події відбиті в сучасному українському писанкарстві. І тут пальмою першості беззаперечно утримує писанкарка Тетяна Коновал із Довжанська Луганської області. Вона майстерно пише на яйці літопис Майдану, відтворюючи всі події, що там відбувалися: горять шини, стоять вартові, стоїть Йолка, майорять українські знамена, а один із майданівців тримає гасло з написом — “Воля”. На іншій писанці Тетяни Коновал — туга за Кримом, який забрали російські загарбники, і напис: “Крим — Україна”. У такий спосіб українська патріотка-писанкарка з Луганщини висловлює свою державницьку позицію, любов до України. Ця серія писанок написана на жовтих яйцях, шляхом травлення. Вона заслуговує найвищої оцінки. Український Майдан завершується нападом російської армії на українські землі. Українські чоловіки стають на захист України зі зброєю в руках. Захист Батьківщини — головний обов’язок кожного українця. Хтось бореться на фронті зі зброєю в руках, хтось стає волонтером, а писанкарі пишуть історію російсько-української війни на писанках, майстерно відтворюючи подвиги українських військових. Чи не найяскравішим прикладом українського героїзму став захист українськими кіборгами Донецького летовища, і писанка Тетяни Коновал “Кіборги” — яскравий приклад цього. Ця писанка багатобарвна. На ній багато і старовинних символів: колоски пшениці, пташки, соняшник, грона кали-



ни, а поруч — новітні знаки: українські прапори, тризуб, військова техніка і кіборги. Писанка багатоклірна, теперішні символи дуже вдало поєднуються з прадавніми знаками, і вона має надзвичайну художню вартість.

Якщо жінки-писанкарки пишуть писанки про захисників України, то чоловіки-писанкарі беруть зброю в руки і йдуть на фронт захищати рідну землю. Як Олег Кірашук із Коломиї, який одним із перших вийшов на Майдан, а згодом добровольцем пішов на фронт і на Донбасі на гаубиці мужньо захищав українські землі, був тяжко поранений, опинився в госпіталі, а звідти знову вирвався на фронт. Повсякчас біля нього був янгол-охоронець, і Олег поставив собі за мету, коли повернеться додому, написати цього янгола на писанці. А згодом у Олега з’явилася серія патріотичних писанок. Або писанка Ірини Міхалевич із міста Олександрія Кірово-

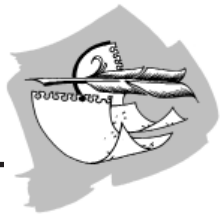


градської області, яка виконана також у техніці травлення. Її композиція складається із символу “зоря”, що є традиційним не лише для писанок цього регіону, а й для писанок усієї України, яким писанкарка ділить яйце навпіл. У невеликих медальйонах — військова техніка, яка захищає українські землі від російської навали. І, природно, великі спіралі, між якими напис: “Україна пережить!” Сама ж спіраль — символ плинності часу, і вона символізує продовження життя в Україні, віру в перемогу. До речі, Ірина Міхалевич — одна з небагатьох українських писанкарок, яка виготовляє природні барвники, і її писанки мають особливий колорит. Чимало українських писанкарів на писанках пишуть крилаті вислови видатних українців, зокрема, Тараса Шевченка, Василя Симоненка, Ліни Костенко. Так, космацька писанкарка Марія Бойчук пише цікаві писанки кольоровим воском з портретами Івана Франка, Лесі Українки, Василя Стуса, і під цими портретами подає їхні цитати. Одна з таких її писанок з портретом Михайла Грушевського та його афоризмом написана на страусиному яйці і зберігається в експозиції музею Михайла Грушевського у Львові. Минають літа, а українська писанка не втрачає свою популярність, наповнюється новими барвами нашого життя і стає цінним надбанням української національної культури.









**Іван ЮЩУК,**  
професор, заслужений діяч науки  
і техніки України, член НСПУ

Ще зі шкільної лави нам запам'яталися мудрі слова славетного нашого письменника Панааса Мирного: “Найбільше і найдорожче добро в кожного народу — це його мова”. І так само промовистий вислів видатного російського письменника Костянтина Паустовського: “Справжня любов до своєї країни неможлива без любові до своєї мови. Людина, байдужа до своєї мови — дикун. Вона шкідлива за своєю суттю тому, що її байдужість до мови пояснюється повним збайдужінням до минулого, сьогодення і майбутнього свого народу”. Отже, берегти й шанувати рідну мову, мову свого народу — це моральний обов'язок кожної нормальної людини в суспільстві.

Тепер тільки треба з'ясувати, чи ми, українці, справді окремий народ і чи справді маємо свою власну українську мову і право на неї, що часто намагалися й намагаються зверхньо заперечити наші самозвані “старші брати”, маючи нас за своїх попихачів.

Тут доречно навести спостереження видатного мовознавця Івана Огієнка: “Російські вчені тільки з політичних міркувань натягують українську мову до мови російської. А тим часом глибше вивчення нашої мови показує, що вона багатьма своїми ознаками наближується скоріш до мови сербської, а не російської. І це відомий факт, що українець, який не знає російської мови, легше порозуміється з сербом, аніж з росіянином”.

Як тільки російські війська у вересні 1914 року ввійшли в Галичину, тут було закрито всі українські видання, школи, розпущено культурні й освітні організації, розгромлено “Просвіту”, знищено бібліотеку Наукового товариства ім. Т. Шевченка, заборонено вживати українську мову в адміністрації, суді, громадських організаціях. Ось якою страшенно небезпечною була українська мова для російських колонізаторів! Такою вона залишилася й дотепер: у Криму, на окупованих частинах Луганської і Донецької областей українська мова фактично заборонена.

Революційні події 1917–1918 років, що сприяли відновленню української державності, на якийсь час звільнили українську мову від московського шовіністичного тиску. Але це тривало недовго. “Видатний діяч Комуністичної партії і Радянської держави” (так зазначено в радянській енциклопедії) Михайл Фрунзе на жовтневому 1923 року пленумі ЦК українських комуністів прямо заявив: “На Україні ми тільки зовнішньо справилися з відкритим рухом петлюрівщини... Не справимося доти, доки не вирвемо зброї петлюрівщини — української мови”. І він казав правду.

Особливо планомірного характеру витіснення української мови російською набуває в післявоєнний час. Непомірно в Україні зростає відсоток росіян-колонізаторів, які й досі, живучи в Україні, гидують українською мовою через імперську зверхність. 10 червня 1983 року ЦК КПУ і Рада Міністрів УРСР приймають

## Право на рідну мову



### Сергій МЕЛЬНИЧУК:

— За ініціативою голови Спілки офіцерів України, засновника української військової контррозвідки — генерал-лейтенанта О. О. Скипальського 25 березня 2017 року у Спілці офіцерів України відбулася презентація 2-го доповненого видання моєї книжки “Моя боротьба за мову”.

У презентації узяв участь як експерт з Міжнародного публічного права професор В. А. Василенко (екс-суддя Міжнародного Кримінального Трибуналу з колишньої Югославії, Надзвичайний і Повноважний Посол України).

**Я пояснив зміст своєї книжки: “Збірка документів правозахисної діяльності автора книги документально висвітлює процес поширення нацистської ідеології “Русского міра” в Україні, зокрема у Луганську, як плацдарм для воєнної інтервенції кремлівсько-терористичних військ в Україну під приводом захисту російськомовного населення.**

**Автор сподівається, що дана збірка документів незабаром стане матеріалом для професійного дослідження працівниками СБУ”.**

**Професор В. А. Василенко наочно роз'яснив безпосередній зв'язок між подіями, відображеними у книжці та реальною загрозою державному суверенітетові України.**

**Генерал-лейтенант О. О. Скипальський висловив своє задоволення презентацією книжки та фаховим аналізом професора Василенка актуальності викладених у ній проблем належного функціонування в Україні стратегічної зброї — української мови як державної.**

**Деякі голови обласних організацій Спілки офіцерів України запросили мене провести подібні презентації у себе в обласних центрах.**

постанову “Про організацію виконання в республіці постанови ЦК КПРС і Ради Міністрів СРСР “Про додаткові заходи по поліпшенню вивчення російської мови в загальноосвітніх школах та інших навчальних закладах союзних республік”. У ній російська мова в Україні ставиться в особливе, привілейоване становище: “1. Добиватися, щоб вільне володіння російською мовою стало нормою для молоді, яка закінчує середні навчальні заклади, громадським обов'язком кожної молоді людини... 5. Збільшити час на вивчення російської мови в загальноосвітніх та інших середніх навчальних закладах з неросійською мовою навчання; передати на ці цілі частково або повністю години, що призначені для вивчення іноземної мови; при вивченні російської мови і літератури дозволити поділ усіх класів і груп з кількістю учнів більш як 25 чоловік на дві підгрупи... вдосконалювати мережу загальноосвітніх шкіл з російською мовою навчання”. Тобто збільшувати їх кількість, що й робилося за рахунок українських дітей.

Тут названо тільки деякі факти офіційного нищення української мови в Російській імперії та в так званому Радянському Союзі, насправді ж їх і перерахувати годі. Це була така сама колоніальна політика лінгвоциду (сколодова етноциду) щодо поневоленого народу, яку свого часу проводили Франція в Алжирі, Голландія в Індонезії, Великобританія в Індії, Японія в Кореї. У названих колоніях після здобуття ними незалежності запанували національні мови.

І ось настало 24 серпня 1991 року: у тодішній Верховній Раді Української РСР прозвучав довгоочікуваний “Акт проголошення незалежності України”. Ще за два роки перед тим було ухвалено Закон про мови, у якому було записано: “Українська РСР забезпечує національно-культурне відродження українського народу, його історичної свідомості і традицій, національно-етнографічних особливостей, функціонування української мови в усіх сферах суспільного життя”. У незалежній Україні — тим більше.

Колоніальний період в історії України закінчився, але при

владі залишилися ті самі провідники колоніальної політики Росії, і мовна політика залишилася майже та сама. Особливо на сході і півдні України.

Та ось 2004 року (на 13 році незалежності) з'являється висновок небайдухої людини: “Зросійщення українців на Луганщині триває з більшою завзятістю, ніж за радянських часів”. Хіба можна про таке мовчати? І ще цього ж таки року: “Нехтування мовою титульної нації, принаймні офіційними й публічними особами, демонструє зневагу до представників цієї нації”.

Небайдуха людина — Сергій Андрійович Мельничук — народився і вчився в цілком зросійщеному містечку Краснодоні на Луганщині. Ну говори собі, як усі вже звикли за колоніальних часів, заробляй у шахті добрі гроші, купуй ковбасу. Так ні. Послухаймо самого Сергія Мельничука: “Якось після певних доленосних подій, які діють на людину, наче холодний душ, — я замислився: “Я — українець. Живу в Україні, на історичній землі своїх пращурів. А українською рідною мовою, мовою моїх батьків, по великому рахунку, навіть два слова не можу зв'язати”. І тому переді мною постало питання: “А чи вартий я того, щоб називатися людиною?” Після цих роздумів я принципово перейшов, у межах України, на українську мову спілкування”.

І не тільки перейшов на українську мову спілкування, а й, вірячи в силу закону, став на захист права рідної мови, мови свого роду й народу — звернувся до судів. А судді — хто? Для них, колишніх колоніальних чиновників, людина, яка обстоює своє природне національне право на

рідну мову, небезпечна. Тому вони й намагаються, за колишньою радянською традицією, відправити таку людину на примусову судово-психіатричну експертизу. Проте послідовність і чесність приносить хоч невеликі, але перемоги: “Судові засідання зараз за моїми скаргами ведуться лише державною українською мовою. Хоча спочатку судді принципово відмовлялися вести судові засідання українською мовою й навіть дехто із суддів офіційно приймав злочинне рішення про ведення судового засідання російською мовою”. Це 2004 рік, а боротьбу за своє право на рідну українську мову Сергій Мельничук почав ще 2002 року. В незалежній Україні!

Здавалося, центрами української духовності в Україні мали б бути її вищі навчальні заклади, тут повинна б формуватися українська національна еліта, без якої існування української держави стає проблематичним. 2005 року Сергій Мельничук вступає до Східноукраїнського національного університету ім. В. Даля вивчати журналістику. Навчання журналістів — майбутнього сумління нації і охоронців її мови — ведеться тут російською мовою з орієнтацією на російські цінності. Але ж в Конституції України в статті 10 записано: “Держава забезпечує всебічний розвиток і функціонування української мови в усіх сферах суспільного життя на всій території України”. І в статті 11 додано: “Держава сприяє консолідації та розвитку української нації, її історичної свідомості, традицій і культури”.

Треба б було бути, за висловом К. Паустовського, дикуном, щоб не обізватися за конституційне право свого народу на рідну мову, що й робить небайдухий Сергій Мельничук. А ось сміховинне фарисейське рішення суду: “Зобов'язати Східноукраїнський національний університет ім. В. Даля здійснювати навчання Мельничука Сергія Андрійовича у відповідності до чинного законодавства — українською мовою”. Отже, а з усіх інших готувати сепаратистів. Це ми й маємо тепер на Донбасі.

Запорукою невмирущості стародавньої української нації і її мови є саме такі небайдухі люди, як борець за право на рідну мову в Україні Сергій Мельничук. Різноморочий, шахтар, студент, правозахисник, який бив на сполох ще тоді, коли не лилася кров на українській землі, коли клінчаєви, зневажаючи національні закони, ще тільки наросували сили, щоб встромити ніж у спину України. Ніби й від імені Сергія Мельничука сказав його старший побратим з Донеччини Олекса Тихий у своєму заключному судовому слові: “Я — українець. Не лише індивід, наділений певною подобою, умінням ходити на двох кінцівках, даром членороздільної мови, даром творити і споживати матеріальні блага... Я — громадянин світу не як безбаченко-космополіт, а як українець. Я — клітина вічно живого українського народу. Я для того, щоб жив мій народ, щоб підносила його культура, щоб голос мого народу гідно вів партію в багатоголосому хорі світової культури”.











## Повите красою і талантом

Олег СИДОР-ГІБЕЛИНДА,  
кандидат мистецтвознавства

Несподіваність нового бачення (яке не заперечує її попередніх чеснот) у "Меланхолії" тим разючіша, що Ольга Кравченко не пориває із системою пріоритетних жанрів — знову натюрморт, знову пейзаж, часто-густо — іноземний, та без надмірної екзотичної мальовничості. Усе дуже стримано, дуже зважено, напівнатяком і без пафосу. Єдиний виняток — відгук на події недавньої кривавої української історії у картині "Тимчасове перемир'я на Грушевського". Та й тут авторка зацентровує свою увагу на моменті хоч і хисткої, але гармонії — і лише наша пам'ять мовчазно розставляє всі крапки над "і".

Зрештою, серія — як і виставка у "КалитаАртКлубі" — і поійменована за означенням доволі депресивної людської емоції. Але новочасна рефлексія поняття змістила увагу на момент солодкої млості, поетичного сумування і парадоксальної розради, яку дає оте сумування — на противагу безпросвітній печалі, хоч що б там казав розумака Фройд. (І продовжуючи паралель із фільмом Трієра, у малярстві бачимо світ хоч і не надто веселий, та не рокований катастрофою). Меланхолія передбачає промінець надії, хоч і не конче гарантує його.

Відтак — переважають стани перехідні, у побутовому сенсі — не надто комфортні, авжеж, не драматичні: мряка, моква, легка, нетривала негода — прикра, можливо, лише з огляду на літній період, за яким погодним ідеалом визнано безхмарність. Але зась (окрім Хургади, яка все-таки надихнула Ольгу на кілька, безумовно, сонячних ландшафтів: оаза, та й годі): навіть лейтмотив водоїми з відзеркаленими у ній деревами ненав'язливо натякає на можливі розливи озер та рік, хоч безпосередньо про це не сказано. Деякі природні стани нівроку розмиті, що ні час доби, ні пору року не вгадати одразу, без авторської підказки — навіть саме ця атмосферна неозначеність надає йому ноток меланхолії.

Лики її розмаїті: від тривожної заграви у "Нічному пейзажі" і "Воловецькому перевалі" до цілком буденного вечора чи навіть стану узвичаєного переходу від одного біологічного віку до іншого ("Дозріває гранат"). І несть числа туманам, які розвіюються вже посеред дня, не навіваючи туги, а несучи приємну свіжість. Та стримлять посеред них із піднесеними догори дерева з гілками — мовби живі істоти, оповиті шемкою тривожністю...

Дивовижним bastіоном стабільності постають тут натюрморти, подекуди енергійно автономізовані від середовища

Серія пастелей Ольги Кравченко "Меланхолія", написаних упродовж останніх у часі двох-трьох років, інтригує не лише своєю назвою. (Хоча й виникає спокуса асоціації з відомим фільмом Ларса фон Трієра, в якому глядачеві представлено принадно-заворожуючий світ перед тотальною катастрофою, яка таки відбувається у фіналі). Адже у цій серії бачимо м'яку — воістину пастельну — еволюцію авторського почерку, який до недавнього видавався цілковито визначеним та візуально переконливим — у техніці "полотно; олія", що принесло мисткині заслужену популярність, і не лише "у вузьких колах".

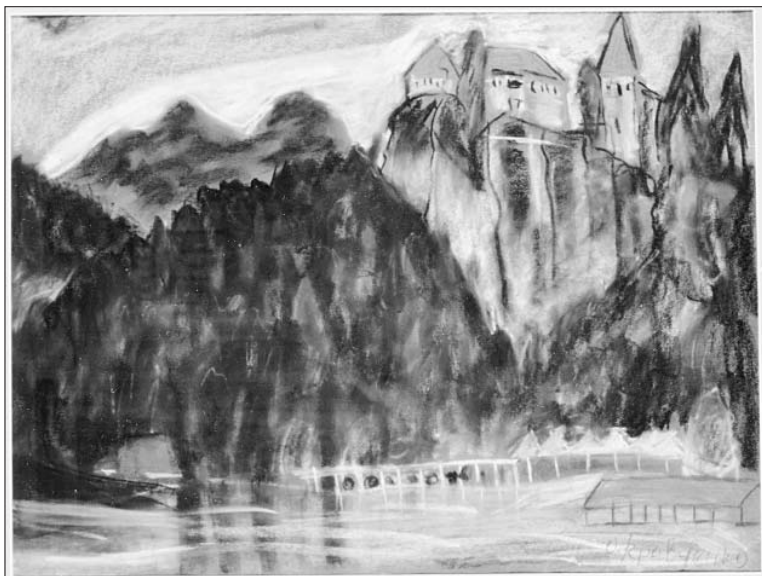


("Сливи", "Троянда"). Опуклі форми посудин усіма своїми лініями вагомо протистоять непевному докільлю, яке й не вгадується поза межами картинної реальності ("Маки", "Візантійська ваза"). Відтак ці два, разом із пейзажем, найбільш "мирні" жанри малярства, які ще напередодні невимушено колаборували у творчості Ольги Кравченко, часом розчиняючись один в одному, тепер розходяться у різні боки, заклопотані кожен своєю жанровою самоідентичністю. Відтепер у кожного — своя образна абетка, своя історія та своє бачення — аж до перетворення на оригінальну версію інтер'єрного ландшафту ("Натюрморт зі сливами").

Перефразовуючи Бюффона, скажемо: "жанр — це людина", адже наша сучасниця живописну техніку перетворює саме на індивідуальний жанр станкової творчос-

ті. Пастель, фаворитка локально-рокайльного парадизу, поступово перетворюється на цілком стерпний пургаторіум "срібної доби", в який укинуто індивіда рефлексуючого, охопленого неспокійними розмислами. Та не знедоленого: гомеопатична доза солодкого болю дозволяє очам розкритися якомога ширше, аби оцінити красу докільля (пронизливо-червоні дахи Відня і Бледу, Словенія), яка — без такої дози — сприймається байдужим поглядом як щось безумовне, отже — вічне.

А це не так, бо інакше не мали б ми потреби у жодному мистецтві, яке насправді не може конкурувати з природою. Тлінність, плінність якої дивовижно вивіщує прекрасну здатність людських рук до ошляхетнення минушого. І одне без іншого не існує — повірте "Меланхолією". І талантом Ольги Кравченко.



Замок Блед. Словенія

Із книги відгуків: "Захоплююсь, радію, люблю. Велике мистецтво, бо воно вроджене. Як безпосередність дитяча, чиста, щира, так і зберегла пані Оля ту чистоту в своїй душі. Роботи писані з природи, але вони диктовані Всевишнім. Тільки так можна бачити і не бачити той пейзаж, бо він дивиться на нас серцем цієї Великої Майстрині. Це є Катерина Білокур, це є те, чого не можна навчитися.

Олю, яка радість від твоїх робіт.

Щастя, здоров'я, люблю твоє мистецтво".

Віра БАРАНОВА-КУЛЕБА, художник



Ностальгія

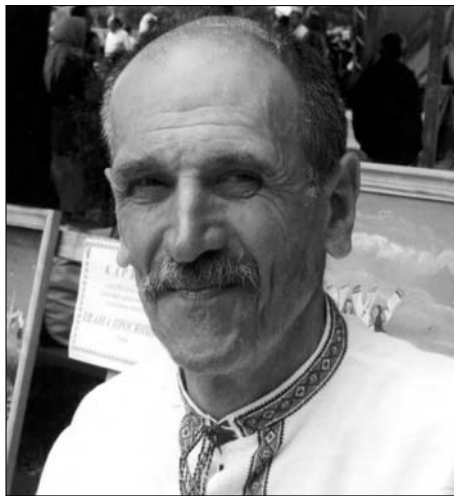
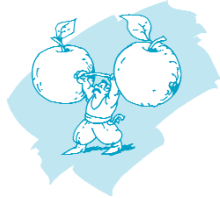


Зелений будинок навесні



Тимчасове перемир'я на Грушевського. 2014 р.





Іван ПРОСЯНИК,  
зелейник

## Лік на весь вік

Двічі на день, запиваючи водою.

Хутірське знахарство радить ранки, з яких плющить, змазувати ще й таким мастилком: розтопити на водяному окріпному ключі (баня) 15 г воску, 25 г живиці, 1 ст. л. свинячого смальцю та 1 ст. л. квіткових верхівок буркуну жовтого. Добре розмішати й варити 15 хв., помішуючи. Процідити. Мастилко зберігати в темному прохолодному місці.

**Дитячі екземи, висипи, незрозумілі парші**, коли дитятко квисне, не спить.

Склянку попелу з дров осики кип'ятити 15 хв. у полотняному вузлику в 3 л води. Вузлики з попелом викидають геть, якнайдалі від дому. Мити дитятко ввечері. Нічим не ополіскувати, одразу ж загорнути в ряденце. За тиждень недуж мине. Особливо якщо це пороба, бо ж осика — найсильніший рослинний оберіг.

**Очищення тіла після хіміо-, радіотерапії**

Осика (поряд з березою та сосною) має найпотужні властивості виводити з тіла токсини-отрути. Такі ж, хоч і трохи слабші, властивості мають і груша, яблуна, вишня (краще дикі), подорожник, кропива, нагідки. 600 г з 5 рослин в рівних частинах варити (у вузлику) в 5 л води, до 15 хв. Настояти 30 хв. Вилити у ванну. Рослини можна використовувати дві-

чі, поклавши до холодильника. У ванну бажано додати ще й 50 г меду. І посмоктувати його під час купелі. Водночас, для посилення потовиділення, пити чай з квітів, коріння чи листя бузини чорної. 1 ст. л. на 250 мл води. Трохи перегада пити сечогінний чай з квітів липи. Дуже бажаний тут чай із буркуну жовтого, він розріджує кров, підвищує рівень здорових лейкоцитів у крові. Такими ж властивостями наділений і оман високий (корінь) та хвощ польовий. А роботу підшлункової залози відновить корінь кульбаби. Печінку ж — дві-три краплі соку чистотілу на 30 мл води. Або квіти акації білої. Пити два тижні. Тиждень перерва й повторити. Купіль робити двічі на тиждень. До 20 разів.

**Цистит**

Берете 20 г кори, бруньок чи травневого листу осики на 1 склянку окропу. Кип'ятити 10 хв. Настояти півгодини. Вживати по 2 ст. л. тричі на день. Можна



зробити настоянку 1:10 40 % спирт. Настояти три тижні в пляшці з темного скла. Пити по 25—30 крапель на день на переважену воду.

Тато радили при цій недугі насіння кропу. 1 ч. л. на 200 мл окропу за день. Або ж наповнити половину банки вівсом у кожухах, залити доверху водою. Варити на слабкому вогні 30 хв. Перед тим, як зіставляти з вогню, додати чайну ложку квітів нагідок. Настояти дві години. Відцідити. Вживати по літру настоянки щоденно. Протягом двох тижнів. Дуже добре припиняє запалення в сечовику вишневий сік чи яблучний домашній оцет.

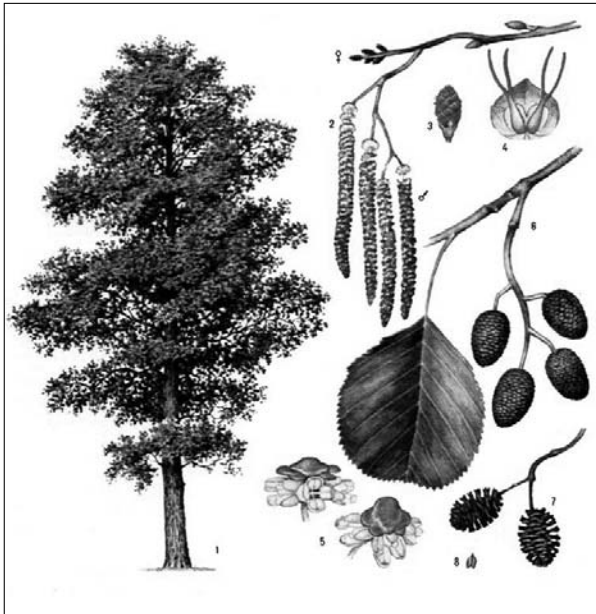
**Цукриця (діабет)**

50 г кори осики на 3 л води. Закип'ятити й пити як чай. Вип'єте, й знову ту саму кору закип'ятити 5 хв. Далі брати свіжу частку кори. Час від часу робити аналіз вмісту цукру в крові. Дуже помічне.

Осика — священне дерево біловолхвів. Давньоруська назва рослини *обіла, обілуха*. Це дерево

Місяця. Дерево переповнене життєдайною енергією — звідси й тремтіння листу. Дошечки з осики використовували, поряд із мореними дубовими, волхви-черторізі для запису прадавніх Вісників, адже осика не точить шашіль. Дерево очисне. Тому волхви перед обрядовим дійством притулялися до осики спиною, щоб віддати дереву негативну енергію (кволі й гнилі думки мирські). Й лише тоді возводили руки до Небес. Осикою обсаджували святилища жіночих божеств: Лади, Макоші, Лелі, Рожаниць. Самосійна осика на вашому подвір'ї — знак Божої благодаті, охоронний знак, бо жодна темна сила: мерки, навії, костогризи, шиші, опуки — оминатимуть таке подвір'я десятою дорогою. Всю спідню одіж не лише волхви, а й господині виварювали в попелі осики — так убивали негативну енергетику. Давньоруські святі хоромини (храми) теж робили з осики — не брала тлінь.

А спогадання цього Святого Древа різними вішалниками — найсправжнісінський ідеологічний хід. Адже ця рослина поширена лише на європейському материках.



## СЛОВО Провіти

ТИЖНЕВИК ВСЕУКРАЇНСЬКОГО  
ТОВАРИСТВА «ПРОСВІТА»  
імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

## АНОНС

### ПЕРЕДПЛАТА — 2017

Вартість передплати

(з доставкою і поштовими витратами):

Поштовий індекс — 30617. Сторінка у католозі — 73

на 1 місяць 11 грн 46 коп. на півроку 65 грн 66 коп.  
на 3 місяці 33 грн 68 коп. на рік 130 грн 12 коп.

Ви — зі “Словом Провіти”, бо це — Ваша газета!



Засновник:  
Всеукраїнське  
товариство “Провіти”  
імені Тараса Шевченка  
Реєстраційне свідоцтво  
КВ № 4066  
від 02.03.2000 р.

Шеф-редактор  
Павло МОВЧАН

Головний редактор  
Любов ГОЛОТА

Редколегія  
Любов ГОЛОТА (голова),  
Ярема ГОЯН,  
Павло МОВЧАН,  
Олександр ПОНОМАРІВ,  
Іван ЮЩУК

Заступник головного редактора  
з виробничих питань  
Наталія СКРИННИК  
278-01-30 (тел/факс)

Відповідальний секретар  
Ірина ШЕВЧУК

Відділ просвітницької роботи  
Надія КИР'ЯН

Відділ культури  
Едуард ОВЧАРЕНКО  
279-49-47

Відділ коректури  
Тетяна ЩЕРБАК  
Ірина СТЕЛЬМАХ

Комп'ютерна верстка  
Ірина ШЕВЧУК,  
Володимир ЖИГУН

Черговий редактор  
Едуард ОВЧАРЕНКО

Бухгалтерія  
279-41-46

Адреса редакції:  
вул. Хрещатик, 10-Б,  
м. Київ, 01001

E-mail: slovo\_prosvity@ukr.net  
http://slovoprosvity.org  
http://prosvitanews.org.ua

Видруковано з готових фотоформ у  
ТОВ “Поліграфцентр” у середу.  
Наклад у квітні — 16 000  
Листування з читачами —  
тільки на сторінках газети.

Відповідальність за достовірність  
інформації несуть автори.  
Редакція залишає за собою право  
редагування та скорочення текстів.  
Редакція не завжди поділяє  
погляди своїх авторів.  
При використанні наших публікацій  
посилання на “Слово Провіти”  
обов'язкове.  
Індекс газети  
“Слово Провіти” — 30617

